

VEGYES.

Munkácsy Mihály meghalt. A legnagyobb magyar festőművész nincs többé! Ezt a szomorú hírt veszszük lapunk zártakor. A hír nem jött meglepőleg. A mester évek óta elborult aggyal élt már az endenichi gyógyintézetben, Bonn mellett s most teste követte szellemét. Ötvenhat évet élt és élete a legtündöklőbb művészpályák egyikének képét, a lángelme úttörő munkájának példáját adja. Holttestét Budapestre hozzák és itt temetik el. Ő maga immár a halhatatlanság.

Munkácsy Mihály életét és működését jövő számunkban fogjuk méltatni.

FEJTÖRŐ.

Rovatvezető: Csizsár József.

Számítási kérdés:

Mily nagy az első tag, s a tagok összege, ha az utolsó tag 24, a különbség $\frac{1}{2}$ s a tagok száma 22?

Földrajzi kérdés:

Mi a neve a Tigris mellett fekvő azon városnak, mely régen a kalifák székhelye volt? Alapította Al-Mansor 762-ben. 1258-ban a mongolok elpusztították; 500 évig a mohamedán világ fővárosa volt.

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1900. április 14.

A 30. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése: Irodalomtörténeti kérdés: Körösi Csoma Sándor 1820-ban Teheránból örménynek öltözve elindult, bejárta a Himalája völgyeit és az egész Tibetet. Sok időt töltött budha zárdákban, a hol több mint negyven ezer tibeti szót írt össze. 1841-ben Dardsilingbe ért, hogy a dsunger nevű népet fölkeresse, a kiket a magyarok rokonának hitt, de lázba esett és 1842 április 11-ikén meghalt. Az akadémiában Eötvös József báró mondott róla meghatározó emlékbeszédet. Képrejtvény: Sok ember bátorsága nem más, mint féltékenység palástja.

Helyesen fejtették meg: Ruffy Kálmán, Géczy Géza, Jurenák Géza, Varga Sándor, Tomanóczy József, Róth Ottó, Thiernayer Ferencz, Cservenka Sándor, Matusik István, Kästenbaum Béla, Lörcincz Ferencz és Dezső, Laufer Ödön és Rezső, Balássy Miklós, Gróf István, Klumak Richard, Divéky Manó, Zomody József, Nagy József, Bauer Anna és Frida, Faragó Sándor, Lángos Lajos, Pappszász Tamás, Terryay Béla, Kutlik Félix, Sebők Dezső, ifj. Szrogh István, Beczkay Jenő, Kóri Endre, Gelbman Miksa, Putnok Imre, Hajós Rezső, Herzeg Albert, Szécskay Dezső, Freyler József, Braun Ödön, Oblath Sándor, Brünauer Endre, Weisz Hugó, Weiner Félix, Pávelka Jenő, Borosnyay Oszkár, Ávedik Lukács, Kekés Kálmán, Schwitzer Zoltán, Simonyi Kálmán, Scherz Alfréd, Ajtay Géza, Fried Nándor, Braun Bódog és Aladár, Posch Károly, Bálint Mihály, Friedlieber Miklós és Irma, Fischer Ferencz, Novák János, Littomericzky Nándor, Herold Gyula, Krafka Boriska, Kohn Gábor, Steinhübel Ödön, Vágó Károly,

Przybilla Jenő, Szeremley Császár Loránd, Labancz László, Szabó Ferencz, ifj. Pitta Lipót, Földes Zoltán, Maurer Arthur, Teesz Lajos, Heugl István, Prágyik Flóris, ifj. Izsák Gyula, Moldován Ferencz, Háberfeld Aurél, Singer Gyula, Zakár Lajos, Antony Gyula, Hesz Pál, Paulini Jenő, Pichler Ágost, Maresek Sándor, Pataky Dénes.

A jutalmul kitűzött könyvet (Gaal Mózes: «A kard és lant hőse») Terryay Béla budapesti előfizetőnk nyerte meg (Zsigmond-utca 11. sz. III. 19.).

SZERKESZTŐI TELEFON.

Perbay Alajos, Budapest. Örülünk, hogy a lap oly nagy élvezetet szerez önnek. Elbeszélése még gyengécske; igyekezzék, fejlessze stílusát. — **Görbe Sámuel**, Makó. Verne Gyula Nantesban lakik és hajlott kora ellenére folyton dolgozik még. Legutolsó munkája most folyik a tőle szerkesztett folyóiratban; czime: «Seconde patrie.» (Második hazai.) — **Luspay Sándor** főgimn. tanuló (Budapest VIII., Tavaszmező-utca 17. szám alatt) helyből feladott képes levelezőlapokat szeretne váltani az olvasó-társakkal. — **H. Ottó**, Nagyvárad. Beküldött két versében helyi-vel közeli tehetőség csillan fel. Törekezzék a természetességre és ne énekeljen «a sir zordon éjjele»-ről. — **Valentényi Gáspár**, Mór. Az iskolai pad- és könyv-feliratok nincsenek humor hijával. Gyűjteményéből álljanak itt a következők: «Ezen a boldogtalan helyen ült N. N. IV. o. t. az 1890-iki rongyos és szerenesetlen esztendőben». — Vagy: «Itt drukk volt egész éven át! N. N. II. o. tan. 1893». Továbbá:

«Búsan ültem itt e helyen,
Szekundára gondoltam,
Tanulástól szegény fejem
Be nehezen hordoztam».

Nem utolsó ez a könyvtábla-felírás sem:

Kedves szüleim!
Fáznak a füleim,
Tisztelem a papát,
Küldjön téli sapkát,
Tisztelem a mamát,
Küldjön egy pár krajezárt.

Háladatos fiok:
József, IV. o. t. 1895.

Vidor Dezső, Ungvár. A legjelesebb magyar Afrika-utazók: Magyar László, Teleki Samu gróf és Höhnel Lajos. — **Keviczky Vilmos**, Selmeczbánya. Az orvos-növendékek részére van több állami ösztöndíj, a melyek elnyeréséért írásbeli és szóbeli versenyvizsgát kell kiállani. Vannak azonkívül katonai ösztöndíjak, melyeket a katonai felépítés után tanulmányaik befejeztéig kapnak a pályázók (300 frt), ennek fejében kötelezvé magukat, hogy hat évig mint katonarvosok szolgálnak a hadseregnek. — **Bürpárti**. 1. Megrendelheti 2. Még vagy két hónapig tart. — **Fürchtogt Miksa**, Léva. Az V. évfolyamot 6 forintért, a VI-ikat 4 frt 80 krért kaphatja meg (kötvé). Egyes számok is kaphatók. — **Pályázó**. Megjött. — **Maresek S.** Losonc. Kívánsága szerint kijelentjük, hogy a 30. szám «Harserek»-je valószínűleg «Harserek.» De mit gondol, ha ilyen semmi dolgokat mindig korrigálni kellene, mi maradna a lapból az olvasmányok számára? — **Szabó L.** (Hol?) Se nem rossz, se nem jó — tehát rossz. Ezt a paradoxont nem mi találtuk ki, hanem — Horatius. Azonban, úgy látszik, van tehetsége. Folytassa a fiókja részére! — **Vamos Gyula**, Budapest. «A két író barátság» igen csinos czikk, legközelebb sorát ejtjük s máskor is szívesen látjuk. — **Oblath Sándor**, Tata. A kiadóhivatal kívánatra a nyári üdülőhelyre szállítja a lapot.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	SZERKESZTI	FŐMUNKATÁRS:	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	Dr. RUPP KORNÉL	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre... 4 kor. 80 fill.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.		IV. ker., Egyetem-utca 4. szám.
Egész évre... 9 kor. 60 fill.	Kéziratokat nem adunk vissza.		
Megjelenik minden vasárnap.			

MUNKÁCSY MIHÁLY.

Örök álmát aluszsza immár a mester, a mi kisdied törzsökünkiből termett legnagyobb művész, a mi nagyvilág előtt való büszke dicsőségünk. Hült tetemeire magyar föld borúl. Magyar föld, a mely szülte őt és szülte vele és benne az alkotó őserőt. Attól őt elszakította a sors forgandósága és idegen talajt jelölt ki neki, hogy ott éljen, munkálkodjék és minden földi javaknak részese legyen. De szerelme nem szűnt meg iránta, érző lelke egyre visszasírt utána, egészen a bujdosók, a számkivetettek, a szárnyaszegettek utolsó szerény kívánságáig, mely így sóhajt föl:

Csak egy kis darab magyar föld
Siri ágyamul!

És ime, mint a hű fiú, visszaköltözött hozzá és az, mint jó anya, karjaiba fogadta a hallgatag jövevényt, a ki elment, hogy meghódítsa esetével a világot és keskeny koporsóban tért vissza...

Sajátságos és szomorú jelenség: elfog a kísértés, hogy Vörösmarty Liszt Ferenczhez intézett ódájának ama szálló igévé vált sorát: «Művész hazája széles e világ» egyesegyedül magunkra korlátozzuk, a magyar állapotokra szabottnak valljuk. Számptalan példa tanít arra, hogy e kínos dilemma két ága között válaszszunk: vagy kicsi ez a mi földünk a nagy művészi tehetségek eltartására, vagy kislelkűek az ő művészfiai, a midőn kiröppennek életadó és fölnevelő fészükéből, hogy soha többé vissza ne térjenek. Két világraszóló magyar művészt szült a XVI. és XIX. század: **Kupecky** volt az egyik, **Liszt Ferencz** a másik. Mind a ketten idegenek lettek, a magyar földet még sirnak se tartották jónak. Hétköznapi dolog egyáltalán, hogy festőink, képaragóink, énekeiseink, színjátszóink külföldre mennek és végkép az idegen kultúra szolgálatába szegődnek.

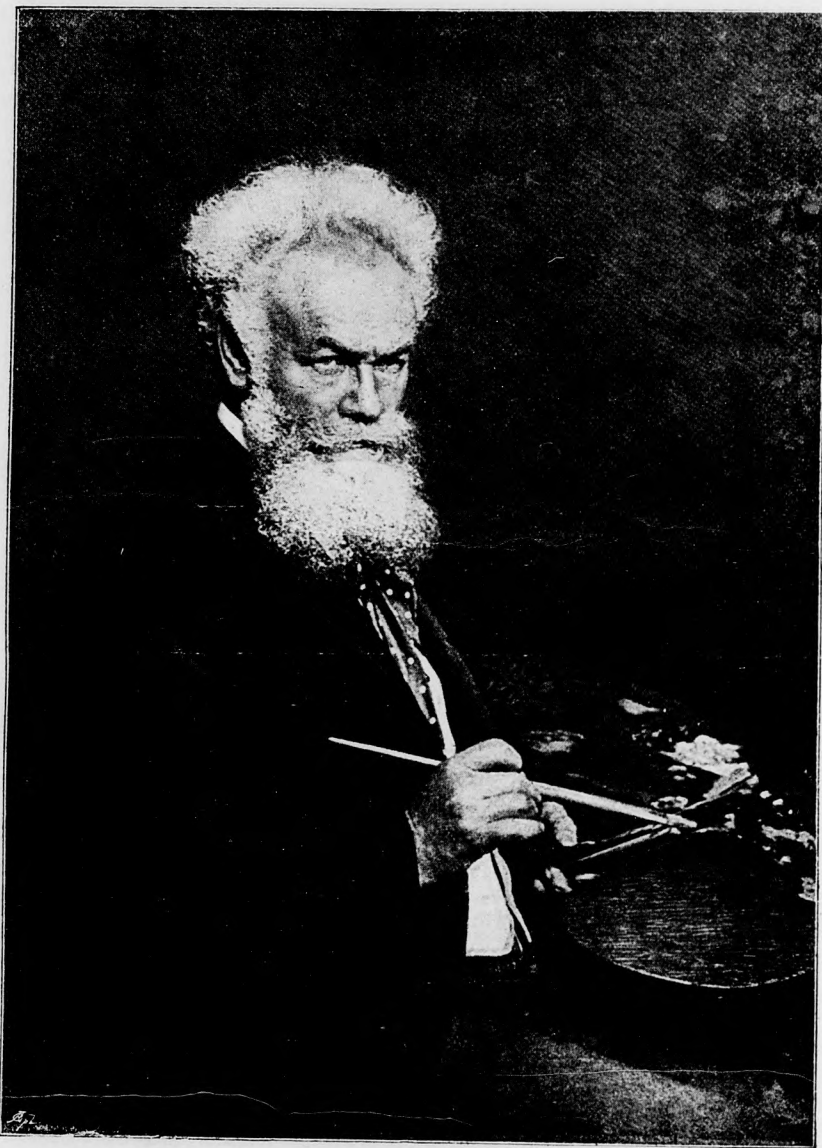
Igaz, Munkácsy Mihályt is oda terelték a viszonyok, hogy idegenben keressen kenyeret és dicsőséget. Ő azonban mindenha magyar maradt a szíve gyökereig és fényes, fejedelmek-látogatotta palotájában egyre visszaáhitozott a délibábos

puszta után. Igazi Mikes volt — nem a morajló Márványtenger mellett, hanem «a modern Babelben». Am ennél sokkalta fontosabb, hogy nemcsak lelkében, de művészetében is magyar maradt. Képein megdicsőítette a magyarságot: országvilágnak ad oculos demonstrálta fajunk jellegzetes vonásait, lelke drágagyöngyeit. Egy könyvtárra menő tudakos munka nem ismertethette, nem szerethette volna meg úgy a külfölddel ezt az ismeretlen nemzetet, mint a Munkácsy varázsos esete. Nem, még legnagyobb költőink és íróink sem. Mert az írott betűnél könnyebben, gyorsabban és közvetlenebbül érnek az agyhoz a színek meg a hangok. Hát még ha hozzáveszszük, hogy a külföld csak közvetve jut a mi írott betűinkhez! A fordított mű olyan, mint a száritott virág. Arany János egyenesen lefordíthatatlan. Petőfi és Jókai erejük, zamatjuk javát vesztik átültetés által. A képző és szőlőművészetek azonban nincsenek ezen értékvesztésnek alávetve. Így hatott tehát Munkácsy magyarságának magával ragadó bájjával és erejével, így csodálhatta és dicsőítette meg a magyarságot az idegen népek által, így használt annyit nemzetének a külföld előtt, mint előtte senki más! Ez a Munkácsy Mihály elévülhetetlen érdeme, ezért lebeg neve körül a dicsőség glóriája!

És egy másik glória is: a szenvedőké. Olyan lön a vége a mesternek, mint az eposzok hőseinek, a kik hivatásukat betöltötték. Az isteni Akhilleusz eselekedeteiben eljut az emberi nagyság végső határáig. Itt azonban megállítja a sötét moira. — a titokzatos végzet — lesujt reá és megsemmisíti. A moira irigy: sanda szemmel nézi az emberi nagyságot. Ravasz: engedi, hogy a nagyság virágába szökjön, terjeszkedjék. Kegyetlen: az emelkedés tetőfokán csap le gyanútlan áldozatára. Adáz munkáját úgy is szokta végezni, hogy a lángész határa mellé közvetlen oda állítja az örültséget. Így kovályogta körül, így sujtotta le a Munkácsy Mihály nemes fejét. A hős meghalt. De — a «Faust» misztikus záróakkordja-képpen: — «ővé az élet!» Él a magyarság szívében, addig, míg e szív dobogni fog.

A mester élete. A Párisban delelő és a Rajna mentén leáldozó fényes pályája a Kárpátok tövében tünt föl. Munkácson született 1844. évi február 20-ikán Munkácsy Mihály német nevű, kincstári hivatalnok-családból. Apja sőtiszt volt

alig volt még hat éves, a mikor apja is meghalt. Az egészen árva gyermeket nagybátyja, Röck István vette magához és levitte az Alföldre, Békésmegyébe, Csabára. Miska nem szeretett tanulni, inkább rajzolt s arra kérte a nagybátyját,

MUNKÁCSY MIHÁLY. — Saját festménye az affizi-képtár részére.

Munkácson és Lieb Leó Mihálynak hívták. A Munkácsy nevet festő pályája kezdetén vette föl s mikor már azt művészetével világhírűvé tette, királyunktól megkapta hozzá a magyar nemességet is. Anyját Röck Ceciliának hívták. A szegény hivatalnok-családnak öt gyermeke volt: négy fiú és egy lány; köztük sorban harmadik a mi Munkácsy Mihályunk. A kis Miska

hogy adja asztalos-inasnak. Tizenegy éves korában tehát inasnak szegődött Lángi Mihály mesterhez s átment mindazon a nyomorúságon, a min átmennek a mesterinasok. Bizony a mosogatás, talicskatolás, gyerekringatás nagy ár volt azért, hogy a Miska gyerek parasztládákra tulipántokat fõstnessen. De valahogy lemorzsolta, egyszer megszökéssel könnyítvén keserves álla-

potán, a három inas-esztendõt; föl szabadult s munkát keresni Aradra ment. Egy darabig Aradon dolgozott heti két forint — két forint ötven krajczár bérért. Aztán elbetegesedett s ismét visszament nagybátyjához most már Gyulára. Kénytelen tétlenségében rajzolgatott. A véletlen hozta össze Szamosy Jánossal, a ki nem volt nagy piktor, de mégis ő nevelte Munkácsyt. Szamosy oldalán fõsttette elsõ zsánerképeit, a melyekbõl kettõ: az *Oláh család* s a *Tól leány* megvan a Nemzeti Muzeum képtárában.

Nem sok idõ telt el abban, hogy Munkácsy megtanuljon mindent, a mit tudott a mestere. Belekóstolt a művészetbe, tizenkilenc éves ifjúvá serdült, vágyott világot látni, vágyott tanulni, megigézte a művészet. Néhány forinttal a zsebében 1863-ban Pestre jött. Egy zsánerképe: *A mesélõ honvéd* megszerezte számára *Harsányi* Pálnak, a képzõművészeti társulat igazgatójának a jóakarátát. Ez a pártfogás segítette munkához, ezen a révén ismerkedett meg *Ligeti* Antallal, a ki akkor már neves piktor volt. Ligeti arra ösztökölte, hogy menjen Bécsbe s hozzá segítette, hogy oda juthasson *Kahl* professzor mellé. E mestere oldalán festette a *Fõlvasás* és a *Husvétli lovaslás* című képeit.

Pest, Bécs után a harmadik iskolája Münchenben volt. Itt is nyomorgott. «Voltak olyan napjaim, — beszélt, — a mikor sóvárogva néztem a rajzórakon azokat a kenyérmorzskákat, a melyek szenesen hullottak a rajzablákról a földre». Pártfogói, a hogy tőlük teltett, lendítettek valamelyest sorsán, ösztöndíjat eszközöltek ki számára itthon.

E korból való képei: *Zivatar a pusztán*, az *Itálás* és a *Szénásszekér* — továbbá a híres *Lakodalmi hívogatók*, melyet, miután megjárta néhány hétre Páris is, 1868-ban festett.

A *Lakodalmi hívogatók*-ban már megtaláljuk a későbbi mestert. A kép megkomponálásában, az alakok térbehelyezésében is teljes készségű a művész egyénisége. Münchenben festette a *Falu kuljja*-t, a *Honvéd ujonczozás-t*, *Hadi foglyok*-at. 1868 októberében jutott végre Düsseldorfba s ott Knaushoz. Ott készült az *Aratáskor*, *Viharos lájkép*, a *Szárasmalom*, az *Ásítózó suszterinas* és ott, az apróbb zsánerok után, világhírének megalapítója, a *Siralomház*, melyet 10,000 frankért adott el, husz ezerért rendelték meg nála a párját, melylyel a párisi kiállításon aranyérmert nyert.

A *Siralomház* egy csapásra híressé avatta a fiatal művész nevét. Goupil, a párisi mükereskedõ, mielőtt még megszavazta volna a párisi zsüri Munkácsynak az arany érmert, személyesen utazott le Düsseldorfba, hogy megvásárolja összes kész képeit. Goupil vitte el a *Mosónékat*, az *Ebredést* s ő vitte Párisba Munkácsyt, állandó megrendelõjévé szegõdvén. E korból valók: a *Tépéscsinálók*, a *Konyha-politikusok*, az *Éjjeli csavargók*.

A sorsfordulat Munkácsy életében Párisba való

költözése, a mi 1871-ben történt. A *Siralomházban* című képe olyan nevet szerzett neki, hogy ottlakása elsõ évében nyolczvanezer frankot keresett.

1874-ben megházasodott, elvévén Du Marches báró özvegyét, Papier Ceciliát. Ez a fenkölt lelkű nõ férjének nemcsak dícsõségét, de gondjait is megosztotta. Munkácsy a «Müteremben» című képében szép emléket állított neki, lefestvén magát hitvesével, a mint egy kép gondolata fölött tanakodnak. Ezen idõponttól fogva Munkácsy pályája szédületes gyorsasággal emelkedik. Palotája szinte szük lesz vendégeinek és bámulónak, a kik között a művészet és irodalom nagyjai mellett a legmagasabb állású személyiségek is ott vannak. Sűrű egymásutánban teremti meg remekeit. 1877-ben készült el legmélyesebb történeti kompozíciója: «*Millon*». Ez után a vallásos festészet terére lépett és megrendítette, ellágyította a hitetlen, fásult korszak szívét. A «*Krisztus Pilátus előtt*» (1881) remekmüvel Munkácsy művészetének tetõpontját érte el. Ez a kép bámulatba ejtette az egész világot és végre Amerikába került, hol egy düsgazdag mübarát 120,000 dollárért vásárolta meg. A «*Kálóvárián*» (1884) folytatása és kiegészítése a képek, míg a nagy ciklust a tizenkét évvel késõbb befejezett «*Ecce homo*» zárja le. Utolsó nagy müvei még a bécsi müörténeti muzeum mennyezetképe és a «*Honfoglalás*»: hatalmas kompozíciói közül az egyetlen, mely Magyarországon maradt.

A millénium évében Munkácsy haza készült és — minden magyar ember örömére — meg akart itthon telepedni. Fényes állást szándékoztak teremteni egyenesen az õ részére: õ lett volna a szépművészetek országos felügyelõje. De ez csak terv maradt. Az idegölõ, megfeszített munka, az alkotás észbontó tevékenysége fölemesztette a mester életerejét. Gerincz-sorvadásához agytompulás járult. 1897-ben el kellett vinni az endenichi gyógyintézetbe, Bonn mellett. Az eset és színek tüdőklõ héroszából, a körülrajongott lángelmébõl szánandó elõhalott lett. A testi kimulás megváltás volt számára. Munkácsy Mihály most már a halhatatlanságé.

Munkácsy művészetét magasabban, találóbán és szebben nem lehet jellemezni, mint a hogy azt *Beõlhy* Zsolt jellemezte, egyetemi elõadásában így búcsúztatván el a mestert:

Munkácsy kétségkívül a legnagyobb művészi géniusz volt, a kit a magyar faj eddig szült, a ki a magyar névnek legtöbb dícsõséget szerzett művészeink közül világszerte. De jelentõsége még sem ebben áll, legalább nemcsak ebben, hanem abban, hogy a magyar névvel õ a magyar művészi szellemnek szerzett dícsõséget. Egész pályája, egész művésze ennek a magyar művészi szellemnek inkarnációja volt. Ama festményeinek tárgya, a melyeken világhíre alapult, a magyar népetlet jelenetei közül való; ezeket a művészetnek legmagasabb, szinte tragikai régióba emelve, mint a *Siralomházban* vagy másfelõl, mint a

Tépéscsinálók-ban a magyar népszellem legmélyebb, legnemesebb tartalmát legköltőibb alakban tárta föl. De nem is csupán tárgyaival, hanem művészetének egész jellemében, még technikai momentumaiban is, az a lélek testesül meg benne, a melyből ihletét vette, a melyhez utolsó lehelletéig ragaszkodott s a melyet kifejezni, megdicsőíteni életének legfőbb törekvése volt. Művészetének legbámulatosabb vonása a szemnek az a csodálatos adománya, a mely teljes biztossággal lát a térben és teljes biztossággal, csodálatos élességgel láttat a térben. E domborító képesség, a légtávnak e bámulatos ereje valóban oly fokon jelentkezik Munkácsy művészetében, a melyre nézve mindjárt az olasz renaissance legnagyobb mesterei mellé állítható. S ha eszünkbe vesszük ezt a tulajdonságát, ha ahhoz a lélekhez vonatkoztatjuk, a mely eltöltötte, nem juthat-e méltán eszünkbe, hogy a magyar léleknek éppen egyik legjellemzőbb adománya, a világos tiszta látás jelenik meg benne oly művészi magaslaton a festés eszközeivel, a milyen magaslaton a költészet eszközeivel Aranytaláljuk? Hangulataiban is, a melyekbe különösen régiebb magyar tárgyú képeit borította, a magyar léleknek erre a sirva-vigadással jellemzett borongó hangulatára ismerünk, a mely nem a fényes sugarak által áttört rembrandti félhomály, nem is a csillogó színteltek corregioi átolvadása a mind mélyebb árnyékokba, hanem az egész jelenetet beborító hangulata a léleknek, a mely tárgyát a maga képzeletének, érzékének sajátosságával tekinti. Ez a borongás, mint a léleknek jellemző eleme, ez a tisztánlátás, mint a szemnek és képzeletnek jellemző ereje, egyformán magyar tulajdonság. S mikor Munkácsy az ő gondviselészerű adományainak ezekkel az elemeivel aratta a legnagyobb dicsőséget, akkor nemcsak egyéni lángelméjének, hanem a népszellem, a magyar lélek, költői, művészi elemeinek, művészi fejlődésképeségének is elismerést, hírt, koszorút szerzett.

KÜLÖNÖS VÉGRENDELET.

Verne Gyula regénye.

33

Egyedül jogosított magyar fordítás.

Omaha City-ig vasúton mentek, azon túl pedig gőzhajón. A közlekedésnek ezt a nemét azért választották, mert tetemesen olcsóbb volt. A legjutányosabb helyre váltottak jegyet, enni valót is vittek magukkal, s így az óriási Mississippin tették meg az utat egészen New-Orleansig. Lett volna alkalmuk több ízben kiszállani, s a nevezetesebb városokat megnézni, de az ilyen kirándulások rendesen költségesek szoktak lenni, s a nyájas olvasó jól tudja, hogy Titburyék a haláltól sem féltek úgy, mint a pénzkidástól.

Louisianát az első francia császárság adta el az amerikaiaknak húsz millió franccon. Mindössze egy millió és százezer lakosa van ennek az állam-

nak, körülbelül a harminczadik helyen áll az Egyesült-Államok sorozatában. Lakóinak legnagyobb része szerezsen. A Mississippi áradásai ellen hatalmas töltések védik, főleg a lapályosabb vidékeken. Ugyanitt a cukornádtermelés olyan óriási, hogy sehoh az Egyesült-Államok területén ehhez fogható nem találunk. Vadakban gazdag erdők is vannak, s nagyon termékeny szántóföldjei.

Titburyék hét napig tartó utazás után, június 11-dikén érkeztek meg New-Orleansba.

Mihelyt a hajóhídon átjöttek, egy pompás hintót pillantottak meg a kikötőben. Eszök ágában sem volt azon gondolkodni, hogy a pompás magánfogathat kire vár; ők már tisztában voltak azzal, hogy ezök-mókjaikat átadják egy szolgának, s gyalog fognak elmenni az *Excelsior-Hotel*-be. Hát ime mekkora vala a megrökönyödésük, midőn egy frakkos, livrés feketearcú úri ember, a ki a fogathoz állott, megszólította őket:

— Ha nem csalódom, Titbury úr és úrhölgy —

— Azok vagyunk — felelé Titbury mogorván — mit kíván tőlünk?

— Ez a fogathoz rendelkezésükre áll.

— Nem rendeltünk meg semmiféle fogathoz.

— Az *Excelsior-Hotel*-be csak fogathoz jöhetnek a vendégek — mondá a koromsötét arcú úri ember udvariasan bökölva.

— Jól kezdődik! — sóhajta szegény Titbury.

A jobb sorsra érdemes hitestársak nem tehetek egyebet, mint hogy beüljenek a nagyúri hintóba, s úgy menjenek rendeltetésük helyére. A fogathoz egy pazarfényű palota előtt állott meg. A hintó ajtaját itt is livrés inas nyitotta ki. A fogadtatás nagy ünnepélyességét szegény Titburyék lelki nagy szorultságukban nem is vették észre. Az összes szolgaszemélyzet fekete ruhában, fekete arcezal és hófehér gallérral sorfalat állott, az *Excelsior-Hotel* igazgatója kísérte fel őket lakosztályukba.

Ehhez fogható úri kényelemről a két tökmagragó még álmában sem birt sejtélemmel. Nagyon fáradtak voltak, nyomban lefeküdtek. A nagy város zaja nem hatolt be abba a gyönyörű szobába, hol a két fősvény nyugodtan töltötte az éjszakát. A hatalmas, művészi faragványokkal ékes inga-óra éppen nyolczat ütött, mikor felébredtek. Az ágy mellett egész rakás villamos csengőnek a gombja állott rendelkezésükre. Mindeniken rajta állott, hogy kinek szól: a szobaleánynak, a pinczérnek, a fürdő-szolgának, az étkefogónak, az ujsághordónak; volt egy gomb, melyet ha megnyomnak, beárad a nap világa a sűrűn lefüggönyözött és vasredővel elzárt ablakon. Nos hát mindenekelőtt erre volt szükségük. Titburyné megnyomta azt a bizonyos gombot, s hát ime a vasredő magától emelkedett fel, a nehéz függönyök szétváltak, s a rózsaszínű áttetsző stóron át beáradott a reggeli fény.

A Titbury-pár bambán egymásra bámult, nagy meglepetésükben szólni sem mertek, mintha jó eleve attól féltek volna, hogy minden szavuk egy piaszterbe kerül.

A szoba páratlan fényvel és kényelemmel volt berendezve. Puha szőnyegek, drága kárpitok; a szomszéd szobában a modern technika minden vívmányával berendezett mosdó-készlet várta reájuk. Langyos víz csurgott az egyik csaphól, finom illatszereket permetezett a másik, a legkényesebb úri nő minden igényét kielégíthette.

Titburyék felöltözöttek s átmentek a szomszéd szobába, melynek az ajtaja nyitva állott. Teljesen berendezett ebédlő volt az. Az almáriom tele

ezüst-készlettel, finom porcellánnal. Ebből nyílt a fogadó-terem. A mennyezet középeről sokágú függőlámpás nyúlt le, a falak tele voltak festményekkel, a dúsan aranyozott asztalokakon könyvek, folyóiratok, tájképfotográfiák.

— Ali Baba tündérbárlangjába kerültünk!

— kiáltott fel mintegy megbüvöltven Titburyné.

— A negyven rabló is itt rejtőzik bizonyára a szomszédban, ha ugyan nincsenek százan — tévé hozzá Titbury.

Ugyanebben a pillanatban egy aranykeretbe foglalt hirdetés avagy jelző-táblát pillantott meg. A szükséges tudnivalók voltak azok a vendégfogadó házi rendjére vonatkozólag.

A számukra kijelölt lakosztály mellé ezt a jegyzetet csatolták: «A Hypperbone-match játszói számára fentartott *Excelsior-Hotel Company*».

— Csengess egyszer, Hermann! — mondá Titburyné.

Alighogy az engedelmes férj megnyomta a villamos-csengő gombját, egy tiszteletreméltó, fekete ruhás, vakító fehér galléros úr lépett be.

Választékos szavakkal és módfelett udvariasan üdvözölte a vendégeket, s kifejezte az *Excelsior-Hotel Company* igazgatóságának a köszönetét azért a különös megtiszteltetésért, melyben része-

sítotték (t. i. Titburyék) az «*Excelsior-Hotel Company*»-t. Minthogy pedig tudvalevőleg huzamosabb ideig szándékoznak Louisianában, illetőleg New-Orleansban időzni, a társulat minden lehető elkövetett, hogy reájuk nézve az itt tartózkodást minél kellemesebbé tegye. Különféle szórakoztatásokról is gondoskodtak. A hotel házi rendje szerint — ha az tetszésüket megnyeri — a reggeli theát nyolcz órakor, a reggelit tizenegyor, a lunch-ot négy órakor, az ebédet hét órakor, az

esti theát pedig tíz órakor tálalják fel. A konyha tetszés szerint angol, francia vagy amerikai; a borok elsőrangú külföldi termékek. A *chicagói nagy bankárnak* (így!) a nap minden szakában fogathoz egy gőzyacht áll rendelkezésére, ha ide vagy oda akar kirándulni. Végül az operaházban lefoglaltak számukra egy páholyt. Ez idő szerint éppen egy kitűnő francia társulat játszik.

— És mindez mit kóstál? — kérdényersen Titbury.

— Száz dollárt!

— Egy hónapra?

— Nem, egy napra!

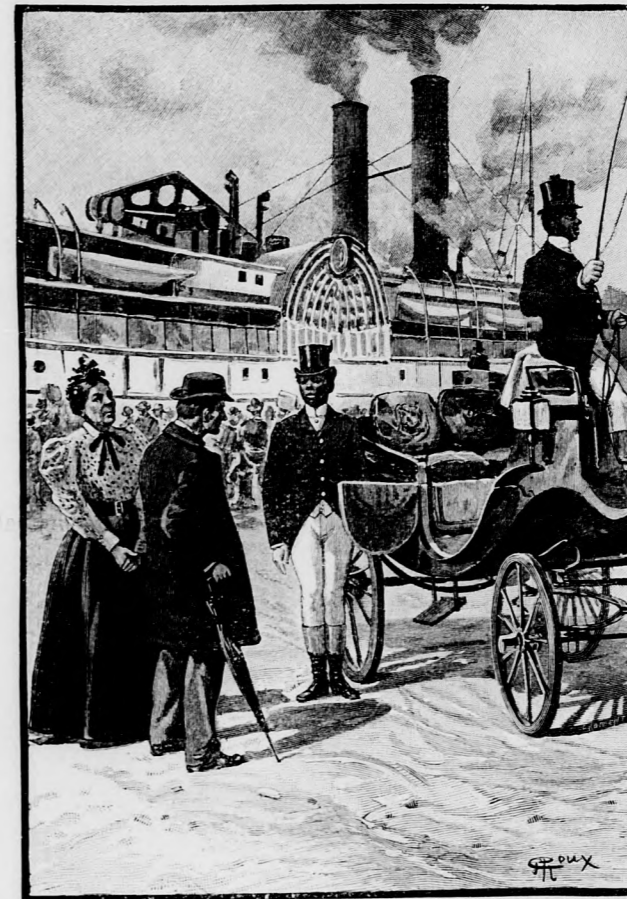
— Még pedig bizonyára személynként? — vágott közbe méreggel teljes haraggal teljes hangon.

— Ugy van,

asszonyom; az

árakat föltétlenül mérsékelten állapította meg a társulat, mert tekintetbe vette azt, hogy a tiszteletreméltó, kiváló vendégek huzamosabb ideig fognak az *Excelsior-Hotel*-ben tartózkodni.

Tehát naponta kétszáz dollár kettejükért, ha egy hónapig kell ott maradniok, akkor *hatezer dollár!* . . . No, ezt ugyancsak bölesen eszelte ki a megboldogult. A két zsugorinak akár tetszett nekik, akár nem, bele kellett a változhatatlanba törődniök, mert mihielyt más vendégfogadóba szállanak — vége a játéknak, megsértik a végrendelező akaratát, s a játék egyik sarkalatos

«HA NEM CSALÓDOM, TITBURY ÚR ÉS ÚRHÖLGY —»

törvényét. Akkor le kell mondaniok a milliokról, melyek Titburynét olyan nagyon érdeklik, s eddigi költségeik is kárba vesznek.

Alighogy a fekete ruhás úr kiment a szobából, Titbury szokatlanul erős hangon kiáltott fel:

— Menjünk! . . . Egy pillanatig sem maradunk itt! . . . Vissza Chicagóba! . . . Egy óráért nyolcz dollár! . . .

— Még csak az kellene! — viszonzá törhetetlenül a hitestárs.

Louisiana életének mozgalmas középpontja New-Orleans. Az állam többi városa ehhez képest jelentéktelen. Kilencz vasuti vonat fut itt össze, s mintegy ezeröttszáz gőzös közlekedik szünetlenül a hatalmas folyó két ágán. Kétszáznegyvenezer lakója van, még pedig roppant vegyes lakói: francziák, spanyolok, angolok, angol-amerikaiak és nagyon sok néger.

Ebben a városban kellett a Titbury-párnak huzamosabb ideig tartózkodnia, még pedig a legnagyobb fényűzésnek közepette. Amde, ha már így kívánta a balsors — vélekedék Titburyné — a kidobott pénzért nyakra-főre élvezniök kell a fejedelmi állapotot.

Naponta kétszer, sőt háromszor is kikocsikáztak, s nem törődtek azzal, hogy az utcái csöcselék gúnyos hurrah-kiáltásokkal és hahotával fogadta és kísérte mindenütt. Így járták be a város minden részét: az előkelő negyedét, hol palotasorok avagy izléses nyaralók szegélyezték az utcát, ellátogattak a töltsére, mely a várost a vízáradás ellen védte s megbámulták a kikötő óriási forgalmát.

Megnézték az egyetem épületét, a tiszta gót-stilű székesegyházat, s a Rotundát, melynek díszterme óriási nagy. Nagyvárosi sürgés-forgás volt mindenütt.

A rendelkezésükre álló gőzyacht felhasználásáról sem feledkeztek meg. A Ponchartrain taván meg a Mississippin hajózártak. Élvezték a gazdagságnak előttük eddig ismeretlen áldásait.

Elmentek az operába is, nem mintha értettek volna a magasabb zenéhez, avagy élvezni tudták volna, hanem azért, mert a napi kétszáz dollár költségben az is benne volt.

Álomvilág volt ez reájuk nézve — melyből bizonyára keserves lesz a felébredés. Mert szó mi szó, a jóhoz ők is hamar hozzá szoktak. A pompás ebédek kívánatosakká lettek, s ugyancsak emberül hozzáláttak az egyes fogásokhoz, az inyes eledelék fokozták az étvágyukat, s az eddigi tökmagrágás után a kényyszerű jó falat nagyon kapóra jött nekik.

Az idő pedig telt, múlt, ők maguk számot sem tudtak volna róla adni, hogy mivel telt el. Nekik ott tizennégy koczkavetést kellett kibőjtölniök, csak azután került rájuk a sor.

Néha kétségbeesve gondolt Titburyné arra, hogy hátha előbb vége lesz a játéknak, hogy sem újra rájuk kerül a sor . . .

No de ez még a jövő titka volt. Ha pedig mégis úgy találna lenni, ha Titburyéknak New-

Orleansból egyenesen Chicagóba kell majd visszaterüniök — természetesen az *Excelsior* Hotel borsos, sőt túlságosan is borsos számlájának kifizetése után — elképzelhetjük, milyen drága áron vásárolták meg e jámborok azt a jogot, hogy a Hypperbone-matchban részt vehettek! . . .

(Folytatása következik.)

II. RÁKÓCZI FERENCZ.

Jósika Miklós regénye. 18

Az ifjúság számára átdolgozta Gaal Mózes.

Pár nap múlva, ki e szűk völgybe jött, magas fák közt látta Rákóczy tágas, de egyszerű sátorát. Előtte mint árboc a karesú fenyősudar emelkedett, melyről a háromszínű zászló lobogott, honi szellők árján kifejlesztvén szárnyát.

Mihelyt Rákóczy jelenlétének híre elterjedt, ébredezni kezdett a harcziás fiatalság. A nemeség, mely a romboló vad csorda elől váraiba menekült. Lóra ült, kardot kötött, zászlókat fejtett ki, hogy később vele szövetkezzenek.

A remek alföldi nép megrázta magát, mint az oroszlan, ha barlangjából kilép s követei egymást érték.

Néhány nap múlva általános elterjedt a hír, hogy Rákóczy serege 10,000 főből áll.

Clermont az elsők egyike volt, ki Rákóczinál megjelent.

A zászlókat megszentelték, s a háromszínű lobogókon ezüst betűkkel ez a két szó fénylett: *Pro libertate!*

Nézd a tengert mikor forr, az eget mikor borul, a vihart, ha kél — ilyen volt Magyarország!

XII.

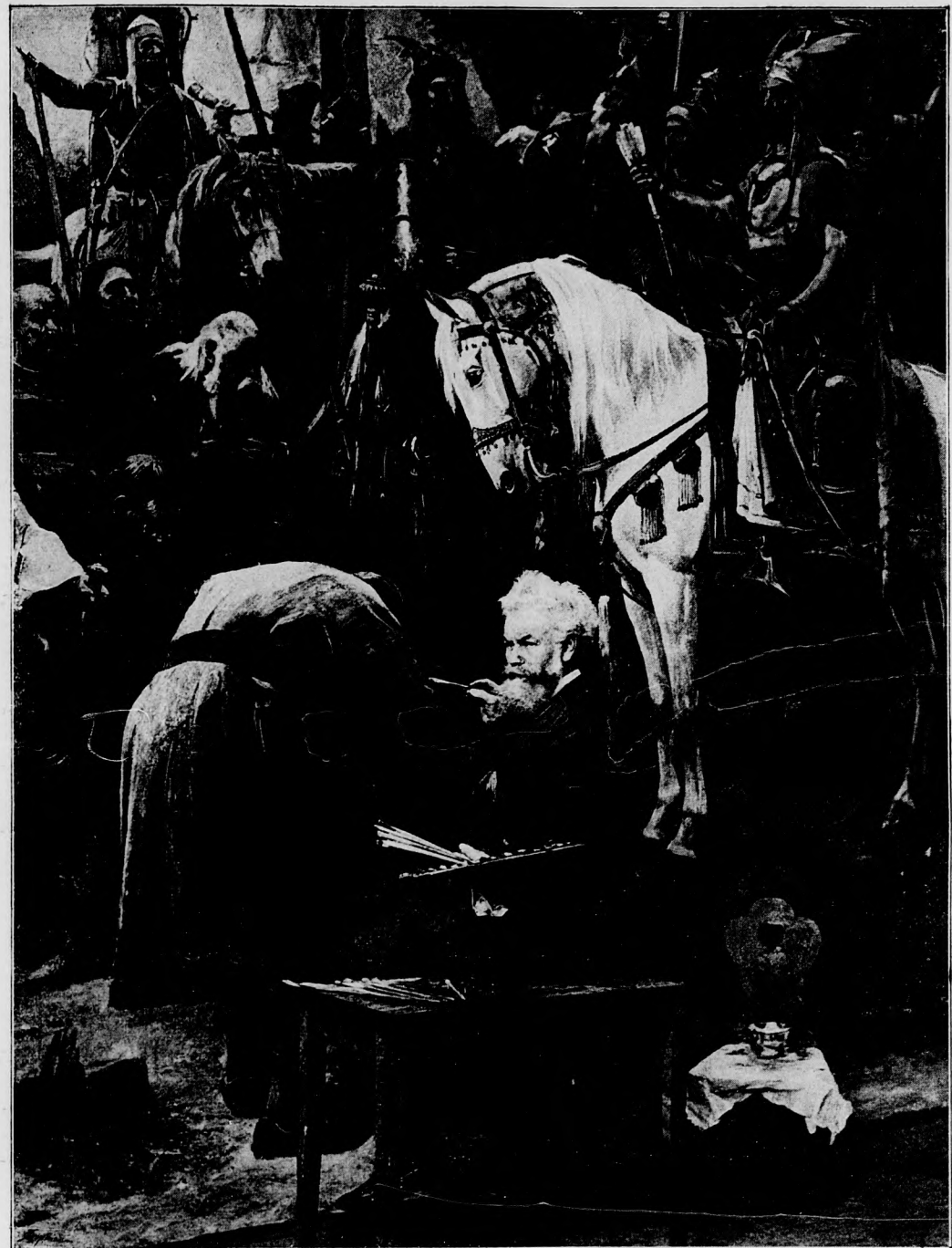
Munkács.

Három nap alatt Rákóczy csodás rendben érkezett meg Munkács várához. Előre küldötte híres manifestumát, a vérbe írt szavakkal: *Recrudescunt inclitae gentis Hungarae vulnera!* — mely később a földből teremtetett hadsereget.

Rákóczy főhadiszállását az alvárosban, a vártól egy ágyulövésnyre levő zsindelelyel fődött s lézkerítéssel körülvett saját házánál ütötte fel.

Munkács lakossága azonnal küldöttséget menesztett a herceghez, ki azt a hosszú alsóház tágas, gerendákkal fődött szobájában fogadta.

A küldöttség vezetője elmondotta, hogy az 500 főből álló német várórségtől nincs mit tartania, mert nagyobbbrészt rokkant, vén katonák s leg-

MUNKÁCSY, A MINT A «HONFOGLALÁS» KÉPÉT FESTI.

több e katonák közül inkább mellette, mint ellene van.

A sereg egy része a szabad ég alatt tanyázott, a többieket pedig bekvártélyozták.

Pár óra telt el a követség eltávozása után, Rákóczy az egyszerű ágyon pihent, s Clermont levelek, rendeletek írásával volt elfoglalva.

Egyszerre Clermont felugrott székéről s az utcára nyíló ablakok egyikéhez sietett. Rákóczy hirtelen fölemelkedett fekvő helyzetéből.

— Minő zaj van oda kinn! — kiáltott fel Clermont.

A következő pillanatban néhány polgár rohant be a lézkapun, s minden bejelentés nélkül Rákóczy szobájába nyitott.

— Mi baj, mi történt földi? — kérde Rákóczi, kit a zaj kellemetlenül lepett meg, de kinek vonásain a félelemnek legkisebb jele sem látszott.

— Főnséges herceg! — kezdé ijedt hangon egy kised, nagyfejű mészáros. — Spectaculum! végünk van! a vitéz urak felverték a pinczéket, úgy isznak mint a disz — — gödények! A kit elkapnak, megverik! Üsse meg a tüzes mennykő az ilyen szabadságot! — Ezzel a polgár földhöz vágta a süvegét, s kihívó tekintet vetett a herczegre.

— Barátaim! — felelt Rákóczi nyugodtan — a katona iszik, ha borra akad; ez baj, de kikerülhetlen, míg a sereg szabályhoz szokik. Sajnálom a dolgot, — — mondja csak mi, ára lehet a bornak, a mi a városban van?

— Mi ára? — kiáltott fel a mészáros — ki tudná? ezer millió arany, ha nem több!

— Bolond beszéd, földi, — viszonzá Rákóczi. — A kárt meg fogom téríteni. A bort, pálinkát fel kell ám áldozni; míg egy italt érez e szomjas nép, nem lesz vége a veszedelemnek.

— Feláldozni! na hiszen nem sok áldozni való lesz, 20,000 torok! kiissza az a Veres-tengert is!

— Megálljon csak, barátom! — mond Rákóczi — mennyi bora van magának a pinczében?

— Egy hordó székellyhidi és egy átalag zombori — volt — s most van semmi!

— Mi árát szabja? — mond Rákóczi.

A mészáros sokáig vakarta fejét, azután dacosan mondá:

— Tíz forint.

— Itt van hús, — viszonzá Rákóczi, s a pénzt átadta a mészárosnak.

— Hát a mi kárunk? — hebegték a többiek.

— Mindjárt barátaim! — felelt Rákóczi, azután Clermonthoz fordulva, szólt: — menjen, s a mennyi hordó van a városban, mindeniknek üttesse be a fenekét. Van viz elég! Veztessen ide a lovamat.

Clermont elsietett s Rákóczi csakhamar megnyugtatta a polgárokat.

Rákóczinak nem maradt egyéb hátra, mint lóra ülni, s a zavargás helyére nyargalni, hol nagy boszuságára nemcsak a közembereket, hanem a tisztek nagy részét is tökéletesen elázva találta. Kiabáltak, énekeltek s kivont karddal hadonáztak.

Mihelyt a tisztek s katonák Rákóczit megpillantották, azonnal oly rémületes éljenzéshez fogtak, mintha most látnák őt először életükben.

— Nem kancsóval mérik a szabadságot, —

szólott szigorúan Rákóczi — a ki más borát kiissza, azt magyarul eddig tolvajnak neveztek, nem vitéznek. Az első tisztet, kit ily állapotban talállok, agyon fogom lövetni!

Egyik-másik morgott, de Rákóczi parancsoló tekintetétől elnémultak, s mindenki eltakarodott, s pár óra múlva egész Munkácson nem volt egy ital bor és pálinka.

Alig érkezett vissza Rákóczi a szállására, mikor nála egy Turi nevű protestáns lelkészt jelentettek be, ki a munkácsi várból jött.

Rákóczi derült arccal szólította meg:

— Mi jót hoz nekünk a várból?

— Uram, herceg! — szólt a lelkész — a jó Istentől jó, s utána azoktól, kiknek kezeibe tette le a hatalmat, mert minden hatalom Istentől ered. A város polgárai közül sokan a várba menekültek s általam kéretik főnségedet, hogy a szegény várost kímélje s a vagyont a szilaj katonaság rablásától óvja meg.

— Minden meg fog történni, — felelt Rákóczi — e nép fegyelemhez, rendez még nem szokott, de a kiáradt folyam is visszatér medrébe, s a hátrahagyott iszapban később jó búza terem. Nyugtassa meg a jó polgárokat; juttassa eszükbe, hogy Munkács Rákóczi-birtok, hogy ama sziklán növekedtem, s otthon vagyok, nem ellenség földén.

— Siessen vissza a várba, tiszteletes uram, s nyugtassa meg a jámbor polgárokat, kik jobban tennék, ha visszatérnének a házaikba. A hol én vagyok, ott nem kell a magyaroknak félniök.

*

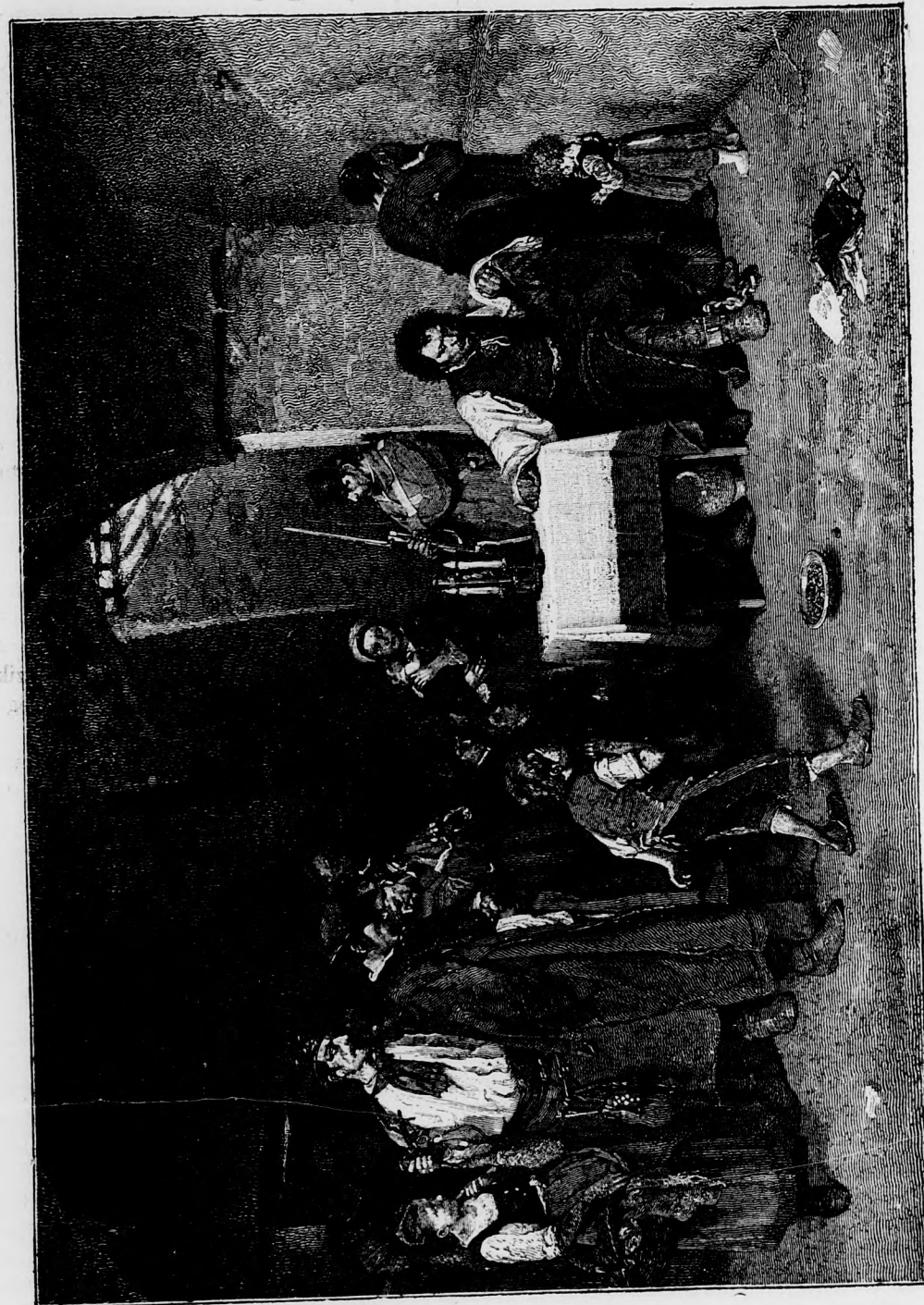
Alig telt el egy negyed óra, midőn Pap Mihály, a kurucz kapitány lépett a szobába.

— Mi hirt hoz, Pap uram? — kérde Rákóczi.
(Folytatása következik.)

KÉT KÖLTŐ BARÁTSÁGA.

A *Tanulók Lapja* számára írta Vámos Gyula.

«Kölcsey, mint író Szemere gyámsága alatt állt» — e szavakkal jellemezte Szemere nagy hatását Kölcsey írói egyéniségére Pap Endre, ki huzamos ideig élt Kölcsey oldala mellett. A kifejezés ugyan túllő a célon, de az tagadhatatlan, hogy Kölcsey mint filologus, kritikus és szónok Szemere Pál nélkül soha sem lett volna azzá, a mivé lett. Nemcsak irodalmi szemkörére és esztétikai felfogására folyt be, hanem egyenesen tőle kapta Kölcsey az eszmét és ösztönzést is legtöbb

SIRALOMHÁZBAN. — MUNKÁCSY MIHÁLY FESTMÉNYE.

munkájához. Másfelől azonban Szemere épen oly mértékben függött Kőlcseytől, mint ez tőle s Pap Endre szava már ezért sem elég szabatos. Most, mikor előttünk vannak Szemere Pál levelei, csak egybe kell azokat vetnünk Kőlcseynek már régebben kiadott leveleivel s könnyű lesz megjelölni a főbb mozzanatokot, melyeken a két író baráti viszonya keresztül ment.

Ismeretségek 1810 elején szövődött Pesten. A 24 éves Szemere, mint Kazinczy triászának egyik legbuzgóbb tagja, ez időben már meglehetősen tekintélynek örvend az írók körében. Különösen Kazinczy rokonszenvét bírja, kinek 1807-ben az Arkádia-pörben való felszólalásával jó szolgálatot tett. A 19 éves Kőlcsey törvénygyakorlat végett jön Pestre, de a helyett, hogy jogi tanulmányainak élne, lelke hajlamát követve, az írók társaságát keresi, s szorgalmas látogatója Vitkovics házában, mely nemcsak Kazinczy triászának, hanem úgyszólván minden magyar írónak gyűlöhelye, kinek Pesten dolga akad. Szemerén és Horváth Istvánon kívül — kik Vitkovicssal a triászt képezték — Virág Benedek, Helmezy, Döbrentei és Fáy András voltak Vitkovics házában gyakoribb vendégei, kik estélyeiken minden felmerülő irodalmi kérdést és jelenséget megbeszéltek s egymás dolgozatai felett is élénk nyelvészeti és esztétikai vitákat folytattak. E körben támadt Kőlcsey és Szemere barátsága. Kőlcsey pár hónappal halála előtt Szemeréhez írt utolsó levelei egyikében (1838 február 14.) így emlékszik meg első közeledésükről: «Leveled a Triász említésével régi napok emlékezetét költé fel bennem. Horváth és Vitkovics lélekben soha szoros kapcsolatot velem nem formáltak. Engem egyik sem értett soha. De benned, édes Palim, a találkozás első pillanatától kezdve rokon keblet találtam; s én jól emlékezem, miképen mindjárt először mi értettük egymást; mi fonátságokat láttunk ama kettőben; és barátságunk szövétének megerősödése után a Triász még csak névben élt; de mi ketten attól különböző, névre nem szoruló egészet alkotánk».

Barátságuk valóban két rokonlélek találkozása s egybeforradása volt. Leveleikből minden erőltetés nélkül kiolvashatjuk, egyéniségüknek mely vonásaiból fonódott köztük a baráti kötelék. Érzelmes, ideális lélek mind a kettő, telve odaadó lelkesedéssel a nemzeti nyelv és műveltség ügyé iránt. A közös eszmények, közös törekvések mellett természetüknek sok rokon vonása is elválhatlanul kapcsolta őket egymáshoz egy negyed-

századnál hosszabb időre. «Senki sem érthet jobban engemet — írja Kőlcsey 1816 április 2-án Szemerének — mint te, ki hasonló inszövedékekkel bírsz, makaességből és érzékenységből összeolvadva s épen ez az, a mi engem hozzád mindinkább ellentállhatlan erővel von». Csak szorosabbra fűzte viszonyukat, hogy mindegyik talált a másikban oly tulajdonokat is, melyek az ő egyéniségének hézagait kiegészítették. Kőlcsey álmodozó, melankoliára hajló lélek, ki vigasztalan sötét színben látja nyelvünk, irodalmunk és egész nemzetünk jövőjét. Mekkora ellentét az ő ossiáni borongása és Szemerének szüntelenül tevékeny, izgalmakat kereső temperamentuma, mindig bizni tudó optimizmusa közt, mely ilyen szavakban tör ki: «Hogy planumaink nem teljedhetnek — s hát osztán? Hígyjük, hogy teljedni fognak. Én hiszem. Lehetetlen, hogy a kik oly keveset kívánnak a domina Fortunától, mint mi, hogy ez sokat ne adjon valaha.

Sokat, mondom, mert én *eleget* soha sem kérek. Tartsd meg a folyamatot, hogy ne fusson; az megállapodik ugyan és magasabbra kelend; de egyszersmind megszűnik folyam Jenni, s tespedő tó, vagy csak tavaeska válik belőle. Semmitől sem rettegek annyira, mint az ilyen töcsává való megállapodástól; pedig 36 esztendő után, úgy érzem, közel jár hozzá az ember. Bajt tehát, a mi mozgasson! S hála Istennek, nekem is vannak bajaim». Ez az éber, tervezgető szellem hányszor segíti szárnyra Kőlcseynek könnyen esüggendő lelkét!

De szüksége van Szemerének is a serkentő, biztató társra. Az örökös tervezgetés s az a túlszigor, melyel saját munkái felett kritikát gyakorol, akadályozzák a dolgozásban. «Mindig és mindig csak planum és semmi vagy igen csekély exekutirozás! . . . De a grüblereskedéstől lehetetlen megmenekednem» — kiált fel egyik levelében. E töprengésnek okát is adja, mikor megvallja, hogy az ideát elveszti addig, míg stilusba öntené. Míg egyet leírna, egy másik áll elő s amazt nem felvilágosítja, hanem inkább elsötétíti. S ez az oka, hogy oly sokszor kell egy dolgot újra kezdenie s csak igen ritkán tudja elvégezni. Kőlcsey termékenysége, — úgymond — májusi fű, melyet, ha kalapácsal vernének is vissza a földbe, gazdagon sarjaznak ki: az övét harapófóval sem rángathatják ki. Kőlcsey, a maga csodásan világos, tisztán látó és gondolkodó elméjével «sokszor szavakat tudott adni» Szemere gondolatainak. «Magadra szoktatál — írja neki

Szemere 1833-ban — 1811 óta, s alig merek írni szabad kézzel, míg számomra ólmoddal nem festéd ki a betűket». Kőlcsey jótékony hatása Szemerére épen abban állt, hogy tépelődő önkritikáját mérsékelte s önmagában való bizalmát élesztette. Leveleiben többször kéri, hogy dolgozását ne szakítsa félbe, se el ne tépje; ne legyen munkáinak oly fanyar bírása, mert lehetséges nagyon jót és nagyon szépet készíteni, habár a czelba vett tökély elérve nincs is. «Én neked sokszor mondtam már, hogy nagyon bizodalmatlan vagy saját erődhöz: bár mások volnának azok, kik teljes bizodalommal szűk erőt kötnék össze».

(Folytatása következik.)

A mocsár és szomszédsága.

Májusi kirándulás.

Hogy a mai kirándulásunk helye, a mindenféle vízi növényekben bővelkedő *mocsár* különös természeti szépségekben bővelkednek, azt épenséggel nem mondhatjuk. De mennél hosszabb ideig nézünk a vízbe, annál gazdagabb állati életet pillantunk meg benne, mely sajátágos vonzódást gyakorol reánk. Hogy mereszi ránk a *kecskebéka* pirosas és csillogó nagy szemét és mily mozdatlanul áll a víz felületén szétteresztett lábival! Vízi rovarok ügyesen úsznak el mellette és apró halak játszadoznak körülötte. A lakók fő tömege azonban barnásfekete, nagy hasú állatokból áll, melyek hosszú, vékony farkuk segítségével a vízben elég gyorsan mozognak. Könnyen ráismerünk bennük a *békaporontyokra*. Nagy hasuk szürkére van festve és oldalakon, a hol hátuk sötétebb színe hasuk világosabb színébe megy át, a bőrben apró foltok alakjában elrejtett festékanyag, úgyszólván aranyszínű változatban csillan fel. Kopoltyúik, melyek korábbi stádiumban fejük mögött két oldalt czafatok alakjában lelőgtak, a bőr által képezett redőben belső kopoltyúkká alakultak át; de ezek sem állandóak, mert ezeket végre tüdő váltja fel. A farkhoz közel megnőttek az állatnak hátsó lábai. Egyeseknél már a mellső lábak nyomait is látjuk apró kitudorodások alakjában. Mikorára ezek kifejlődnek, addigra már a fark is elveszett s a béka, minthogy tüdővel lélelzik, kimehet a partra. Ott látunk még nagyobb és világosabb békalárvákat, ezek a *varangyos-békának* a porontyai.

Amott *göték* is eveznek. Mily furesán mozognak! A himeket már messziről megismerjük, mert hátukat esipkés taraj díszíti, mely tavaszkor kültakarójukból fejlődik, később azonban ismét elenyészik, mintegy elhervad. Bőrük szemeses, vörhenyes barna, oldalt fehéresen pettyezett. Hasuk élénk narancssárga, fekete foltokkal. Ott látunk egy állatkát, melynek taraja nincs; ime, most első lábival egy vízi növénybe erősen kapaszkodik és hátát meggörbíti, úgy hogy a

farka a növény levelei alatt eltűnik. Ugyan mit mivelhetett ezen állatka? Ha egynéhány növénylevelet kilalásunk, akkor azok alsó lapjain fehér, gombostü nagyságú tojasokat odaragadva találunk. Ezek a göte petéi. Az állatoknak tehát meg kell tenniük az említett mozgásokat, hogy petéiknek a szükséges életfeltételt megadhassák. A szónak teljes értelmében odatapasztják azokat, hogy el ne veszzenek és hogy a melegebb felső vízrétegben gyorsabban kikelhessenek. A göte-lárvák körülbelül három hét múlva kikelnek. Julius vagy augusztusban befejezték átalakulásukat, a mikor az egész család gyermekestül elhagyja a vizet és a szárazföldre indulnak, a hol szárazföldi rovarokkal elég bajosan táplálkoznak, míg a hidegebb időjárás téli szállásaik felkeresésére nem kényszeríti őket. A ki akváriumában götéket akar tartani, az ne felejtse el azokat jökor a

23. A vízfű, *Nymphaea trifoliata*. A term. nagys. 2/3-a.

vízből kivenni és nedves mohában a pinezébe eltenni. Különböen egy napon eltűnnek és valami poros szögletben elhálnak. A fogságban élőknél már júniusban észlelhetjük ama nyugtalanságot, mely azokat a víz elhagyására kényszeríti. Így valóban életüknek a legkisebb részét töltik el vízben, a mi annál feltűnőbb, minthogy csak itt találnak bővebb eledelt.

Most ime a víz mozgása elárulja, hogy valami nagyobb állatka szállt fel a víz felszínére. Lepkehálónkkal kifogjuk. A pattogó hangok, melyeket az állat kezünkben hallat, elárulják, hogy *lapi csikot* fogtunk. Honnan erednek ezen hangok? Mivel a lápi csik romlott, levegő át nem járta vízben él, gyakran kell a víz színére jönnie, hogy a légköri levegőből szívhasson. A felszínére levegőt azután pattogó hangok kíséretében kiadja. — Közeledő zivatar idején a lápi csik igen nyugta-

lan szokott lenni és ilyenkor gyakran meg szokott jelenni a víz felületén. A pákászság nálunk erősen hisz időjóslo tulajdonságában s esküt tesz rá, hogy az ézengést huszonnégy órával előbb megérzi. Azért sokszor üvegekben időjósásra tartják. Talán kedve van valamelyiköknek ezt e célra magával haza vinni? Ha nem, akkor kieresztem. Egy pillanat alatt a földbe fúródott és szemünk előtt eltűnt. Nemsokára otthon lesz rendes tartózkodása helyén.

Igaz ugyan, hogy még távolról sem meritettük ki a mocsár állatéletét, de most abbahagyjuk azt, hogy még annak *növényeivel* is megismerkedjünk.

A MOCSÁR.

1. Nyílű, sagittaria sagittifolia. 2. Sás-liliom, Iris Pseud-Acorus. 3. Káka, butomus umbellatus; a háttérben fedő nád és gyökény képezte nád. 4. Tavi kagyló, anodonta mutabilis. 5. Keserű díszponty, rhodeus amarus (1/2). 6. Poronty (béka-lárva 3/4). 7. Tarajos póta, Triton igneus; a. him (2/3). 8. Csikbogar, dyticus marginalis (2/3). 9. Lápi csik, cobitis fossilis (1/4). 10. Csibor, hydrophilus piceus (2/3).

A mocsár felszínét majdnem teljesen elfedi a *békalencse*, egy sajátos növényke, mely csak három levelecskéből és apró gyökérkéből áll. A levélké a víz felületén, ahhoz simulva úszkál, a gyökérke pedig a vízbe merül. A növény tehát csak azon anyagokból táplálkozhatik, melyek a vízben oldva fordulnak elő. De azon nem kell túlságosan csodálkoznunk; hiszen a *jácintot* is szokták vízzel telt üvegekbe elhelyezni, a hol aztán leveleket és virágot fejleszt. Épen így nevelhetünk fel vízben más növényeket is, ha benne elég tápláló anyag fordul elő. De a *békalencsével* mégis másképpen áll a dolog. Ha a víz friss békalencsét nedves partra kivet, akkor annak gyökerei soha sem hatolnak be a nedves talajba, hanem azon elterülve hevernek. E szerint csak

arra valók, hogy a vízbe merüljenek. És tovább a sűrű növénytömegben egyes békalencsék a vízből, annak felszínén túl kiemelkedtek, úgy hogy csak a gyökerecskéik maradtak vízben, a három levélke ellenben a szabad levegőn áll. Ezen növénykéik elhervadtak és elszáradtak. A békalencse tehát csak úgy élhet, ha *levelei a víz felületéhez simulva úszkálnak*. E szerint a gyökerecskéik nem szolgálnak a tápláló anyag felvételére. Ezt a levelek és pedig azok alsó lapjukkal eszközlik. Mire való hát a *gyökerecske*? Ez csavarmentesen összeketerődött és a növénynek a vízben biztosabb támaszául szolgál, úgy hogy a szél azt oly könnyen

nyen fel nem döntheti és éhhalálra el nem ítélheti. — A békalencse virágait hiába kutatjuk. De a növényke azért mégis virágzik, csak hogy oly ritkán, hogy a legtöbb botanikus — minők mi is vagyunk — azt nem virágzó állapotban ismeri. De akkor hogyan szaporodik ez a növény? *Savjadzás és osztás* által. Egyes növénykének két, másoknak három, sőt négy levelük van. A négy levéllel bírónál gyakran kis lökés elegendő, hogy a régi növénykétől egy új növényke elváljék. Pontosabb megfigyelésnél megismerjük, hogy az új növényke ott jön létre, a hol a gyökérke a levelekkel érintkezik. Ezen a helyen először apró rügyecske fejlődik ki; ebből aztán felfelé a levelek, lefelé pedig a gyökérke jön létre. Ebből a megfigyelésből azt is tanuljuk, hogy a növénynek

leveleit, inkább *«levélalaki száraznak»* kell neveznünk. Igazi levelei nincsenek a békalencsének.

Már előbb is különösnek találtuk, hogy oly könnyen lehetett bot segítségével ezen növénykéből kihalászni. Ezek oly erősen tapadnak a bohoz, hogy némi fáradságba kerül azokat onnan eltávolítani: a csavarmentesen összeketerődött gyökérével belekapaszkodik a botba. És minden csomó békalencsével egyszersmind apró rovarlárákat, csigákat, csiga- és egyéb petéket is halászunk ki. Mindezen apró állatok úgy élnek ezen békalencse-telepben, mint valami őserdőben. És valóban az is reájuk nézve: mert nemcsak hogy a nap heve ellen védelmül szolgál nekik, hanem a mellett elegendő meleget és táplálékot is nyújt nekik és ellenségeik elől még biztos rejtékhelyül is szolgál nekik. Ezek egymás közt iszonyú vérengzéssel üldözik egymást, a nagyobbik a kisebbiket pusztítja. De közbe-közbe megfordul ott egy kaesa is és ilyenkor nagyokat nyel el az őserdőből annak lakóival együtt. Amde ezt ingyen nem teheti; ezért nagy vízszint-szolgálatot kell tennie úgy a növénynek, mint az illető állatközségnek. Lábaihoz gyakran egész tömegekben tapad meg a növényke, melyet oly módon más vizekbe elhuzcol, a hol úgy maga, mint lakói sokszor kedvezőbb életfeltételekre találnak. — A mocsár fenekén még valóságos gypet pillantunk meg a mindenféle moszat- és vízi fonalokból. (Vége köv.)

A középiskolák élete az 1898/99. tanévben.

Huszadik közlemény.

A pozsonyi intézetek közül utolján a *kereskedelmi akadémiáról* szólunk (igazgató Jónás János), amelynek oly kitünő a neve, hogy a szülék messze földről küldik ide gyermekeiket. Ezen tanévben is a 243 növendék négyötöd része idegenből jött. Meghonosodott szokás az intézetnél, hogy az igazgatóság az abiturienteknek alkalmazást szerez; a tanév végén nagy és előkelő czégek valósággal megostromolták az igazgatóságot abiturientekért annyira, hogy a keresletet nem elégíthették ki, mert az igazgatóság lelkiismeretes és csak megbízható képességű ifjakat ajánlott. Az érettséginek ugyanis gyöngye eredménye volt: 77 jelentkező közül 24-en megbuktak, minek oka főképp abban rejlik, hogy a rostálásra hivatott matura-előtti osztályvizsgát eltörölték. (Most újból fölélesztették.) Magyar írásbeli tételül ezt dolgozták ki a tanulók: Fejtsék ki a börze intézményének kereskedelmi és gazdasági jelentősége. A rossz előmenetel mián maradt abba a Párisba és Genuába tervezett tanulmányút: «a tanulmányi útnak véleményünk szerint csak akkor lévén czéljuk és jogosultságuk, ha azok igazán megfelelnek növekednek, inkább eljettünk a dolog, semmint a köteleességüket nem teljesítő tanulók számára kéjtuzást rendezzünk». Az akadémiában rendkívüli tárgyként tanították az angol és szerb nyelveket. Az önképzőkör több szakosztályra oszlott: magyar nyelvire, *modern nyelvek* szakosztályára, melyben francziául, angolul, németül és szerbül szavaltak, bíráltak meg dolgozatokat írtak (és ez élénkebben működött, mint a magyar szakosztály),

továbbá a munkásság az énekre, zenére és gyorsírásra is kiterjedt, sőt még *gépíró-tanfolyamot* is nyitottak, vásárolván egy Remington-gépet. Mindemez egyesületekben az egész diákság részt vett. Megemlítjük záradékul, hogy a fegyelmi szabályzatnak egy részletesen kidolgozott fejezete — igen helyesen — a *színházlátogatást szabályozza*.

A *rimaszombati egyesült protestáns főgimnáziumban* (igazgató Bodor István) a tanítványok összes száma 356 volt. Az igazgató az értesítőben egész kötetnyi terjedelemben írta meg az egyesülés történetét. A protestáns intézeteknél szokásos tápintézetet itt sem nélkülözzük, az ellátás egy évre 52 frtba került, a mi valóban szerfölött olcsó. Szeme volt az igazgatóságnak a fiúkra annyiban is, hogy a szállásadók lakásait csakis előzetes megvizsgálás után jogsította. Az általános magaviselet nem volt oly jó, mint a tanulmányi előmenetel, mert 91-en igazgatói megrovás alá estek. A német szó elsajátítására német társalgási tanfolyam szolgált. A «Tompakör» már 45-ik esztendeje működött, a pályamunkákat állandó alapítványokból jutalmazták. Pünkösdkor az aggteleki barlanghoz rándultak a növendékek. A IV. és V. osztály tanulóit a történelem tanára *ásatásra* vezette a felső-pokorági őskelta temetőbe: találtak is több régiséget. Az érettségit 46 közül 36-an sikerrel (4 prématurus) tették le és magyarból emez írásbeli tételket dolgozták ki: a) A politikai és társadalmi viszonyok befolyása az irodalomra. b) Báró Eötvös J. írói működésének iránya és regényeinek kritikai méltatása. c) N. Lajos nápolyi hadjáratának előzményei.

Rozsnyón, ezen kis gömörmegei városban két, körülbelül egyforma népességű gimnázium is van.

A *katholikus főgimnáziumban* (igazgató Heffler Konrad) premontreiek és rozsnyó-egyházmegei papok tanítanak. 234 tanuló iratkozott be. Nagy súlyt vetettek a fizikában és matematikában való előmenetelre, mert e tárgyakból külön gyakorlatokat tartottak, a midőn a jobb diákok a már ismert részeket szabadon előadták, a vezető tanár pedig a fizika haladásáról értekezett. A *Révai-önképzőkör* gyűlésein hol szavaltak, hol pedig a tanárelnöktől kijelölt neves irodalmi műveket olvasták föl és fejtegették. Május 1-jén kirándultak a regényes szádelői völgybe. A 23 érettségiző közül 20 ment át, még pedig 4 jelesen; csodálatos, hogy az annyira fölkapott jogászpályára csak négyőjük ment. Magyar feladataik voltak: a) A XVI. század epikus költészetének forrásai és képviselői. b) Katona «Bánk bán»-jának jelmeze és tragikuma. c) Az agyidegrendszer állandó és mulékony befolyása lelki életünkre. Pótlót 31, görögöt 47 felső osztálybeli tanult. A programtervezés keretében Komoróczy Miklós tanár ismeretlen epizódokat elevenít föl Tompa Mihály életéből.

Az *ág. ev. főgimnáziumot* (igazgató Oravecz Mihály) 226 diák látogatta, kik közül sokan vették igénybe a konviktust meg alumneumot. Az önképzőkör élénken dolgozott. Külön tornakör is állott fűnn, mely gyakorta intézett menetgyakorlatokat a város környékére. Kirándulásokban egyáltalán bővelkedett a tanév; egy diáksapat leutazott az Aldunához és elnézett szerb meg román területre is. Eredeti, hogy e tíz napos kirándulás egy személynek még 25 forintba sem került. Magyar írásbeli tételek az érettségén: a) Arany, mint balladaköltészetünk megalkotója. b) A külső természet hatása az emberi szervezetre és lelki életre. c) Az állatok értelmessége és tanulóképessége. A huszonnégy jelentkező közül 5 jelesen érett, 6 megbukott, 64 görögöt tanulóval 31 pótló állt szemben.

A rózsalegyi kath. főgimnázium fontosságát mi sem igazolja jobban, mint tanulónépének statisztikája: 82 magyar, 79 német, 99 tót. Az ország északi csücskét alkotó Arva-, Turóc- és Liptó-megyékben valóságos aziluma a magyarságnak ezen intézet, melyet a hazafias kegyes tanítórind vezet. Nagy hivatása van tehát az önképzőkörnek itt, mely szorgalmasan működött és folyóiratába, az «Auróra»-ba szépszámú dolgozat íródott be. A segélyző-egyesület könyvvel, készpénzzel látta el klienseit és vagyona majdnem megütötte a 10,000 frtot. Az érettségim eme tételeket kapták a jelentkezők: a) A nemzeti irányú irodalom megnyilatkozásai és okai. b) Az életfentartás ösztöne. c) A hőenergia felhalmozódása a növényekben, ennek szerepe az emberek életében. 69 görög, 52 pótló: így oszlottak meg a felső gimnázium tanulói. Az értesítő élén dr. Schweighoffer János Schiller ballada-költészetét világítja meg.

Sárospataki ev. ref. főgimnázium, igazgatója Szinyei Endre. 350 esztendeje múlt, hogy Perényi Gábor kollégiumi rangra emelte a pataki iskolát és azóta évről-évre nő, virágzik az intézet, a «bodrogparti Athéne» szemefénye. A tanulónak a száma 547-re ment, a mi a legnépesebb középiskolák közé sorolja e gimnáziumot. A szülők messze földekről ide hozták gyermekeiket. Egész sereg ösztöndíj gyámoltotta a diákságot, az ifjúság fele igénybe vette a tápintézetet, mely közel húszezer forint budget-vel dolgozott. A szegény kisdíjak helyzetét annyiban könnyítették, hogy a segélyezésnél elsőbbséget adtak nekik az ünnepi jótéteményt élvező, vagy magántanítósággal foglalkozó felső osztálybeliekkel szemben. Gyarapodtak az intézet hatalmas szertárai: az itteni széptani múzeum minta-számba megyen, annyira, hogy alig tudnak eleget tenni a testvér-iskolák kéréseinek, a katalógus lemásolását illetőleg. Agítálnak egy Rákóczi-múzeum fölléltása érdekében, hisz a Rákóczi nevet Patakhoz fűzi a legtöbb emlék. A francia nyelvet díj nélkül tanították, ám sajnálatos, kevesen jelentkeztek. Érdekes, hogy itt még életben volt — a jogászokkal együtt — az ifjúság önkéntes tűzoltó-egyletének ösdi intézménye: két ízben akadt dolga a derék fiúknak. Az Erdélyi Jánosról elnevezett önképzőkör kitartó munkásságot fejtett ki. Kirándulások: elmentek az 1848-iki bodrogkeresztúri csatában elesett névtelen hősök sírjához és Borsiba, II. Rákóczi F. szülőházához. Az érettségi vizsgálat elé — mintán az osztályvizsgán 9 tanulót, a mi feltűnő szám, elmarasztaltak — 28-an állottak; kettő jeles-érett lón közülök, 5 javítóra köteleztetett. Magyar írásbeli feladataik voltak: a) VI. József jellemrajza. b) Hasonlíttassanak össze Jósika, Kemény és Eötvös bárók, mint történeti regényírók. c) «A természet örök könyvét forgatni ne szünjél: Benne az Istennek képe leírva vagyon». (Vörösmarty.) Elméltetés. Az értesítőt dr. Mitrovics Gyula kezdi meg, Aeneas Sylvius «Euryalus és Lucretiá»-járól szóló tanulmányával.

AZ ISKOLA VILÁGÁBÓL.

A labdarúgás ellen. A főváros május 2-ikán lefolyt közgyűlésén Del Medico Agoston városatya indítványt tett, a melyben kérte a közgyűlést, utasítsa a tanácsot, hogy a főváros összes iskoláiba járó tanulóinak tiltsa el a testi épségre veszedelmes labdarúgás játékot. Kérte továbbá, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézzenek fölrót, hogy

ugyanazt a játékot tiltassa el az állami összes középiskolák tanulóitól. Az indítványt kiadták a tanácsnak.

Üdvözljük ezt az indítványt. Rég vártuk már elhangzását. Ideje, hogy a labdarúgó sport túlzásba hajtása elé gátat vessenek. Egész mániává fajult az ifjúságnál ez a hozzánk Ausztriából importált ánglius játék. A fővárosi ifjúságról szólunk, mert a vidéken még nem terjedt el nagy mértékben. Ellenben Budapesten a diákság apraja-nagyja vadúl, mértéktelenül űzi a footballt. A testgyakorlás egyéb módjai, az athlétikai vetélkedések más fajtái ijeszten szüvedtek, háttérbe szorultak a football mögött és miatt. És épen a nemesebbek, az észszerűebbek, a test-edzőbbek. Mert bátran elmondhatjuk, hogy a footballnál selejtesebb sport kevés akad a földtekén. Csak egy, szintén brit «sport» fogható hozzá gorbombaság, veszélyesség dolgában: a *boxolás*. Csúfsága az izlésnek, híjával van minden szellemnek és veszedelmes a testi épségre. Játék, a melynél az erő és ügyesség főfő orgánumait: a kezeket vesztéglésre kárhóztatják és kiküszöbölik! Játék, a melynek fő tartalma a legesztétikaellenesebb mozdulat: az otromba rúgás és személyei csupa-láb emberek! Alig képzelhetni furább és bosszantóbb alakokat, mint a football-hősöket, a mint összeszorított ököllel, kipeckelt melllel vadúl ide-oda nyargalásznak, rugkapálnak, egymás hegyén-hátán fetrengenek, tipródnak. És ha még csak labdát rúgnának! De rúgnak ők kezet, lábat, hátat, gyomrot! Manapság a footballversenyek a legparázssabb koresmai Iliászokkal kiállják az összehasonlítást, már a mi az áldozatok: az elesettek, letiprottak, inafiezamodottak, törött esontúak számát illeti. Szomorúan emlékezünk rá, hogy nemrégiben egy kis gimnázista mérkőzés közben kapott szerencsétlen rúgás következtében másnap kiszüvedett. Egyik berlini football-clubb legutóbbi budapesti szereplése alkalmával egy játszó lába esontját két helyen törte el egy durva rúgás, egy másik játszó pedig oly brutálisan löktek föl, hogy a feje bezúzódott, karja eltörött, melyet aztántöbblévág-tak. A mentők statisztikája külön rovatot nyithatna a football-csaták könnyű meg súlyos sebesültjeiről.

Nem is kételkedünk azon, hogy Del Medico Agoston indítványának meg lesz a kellő fogantatja. Az iskolákban — ha nem is végleg kipusztítani — de szigorúan korlátozni kell a footballozást. Ne hódoljon annak az ifjúság a többi, minden tekintetben különb sportok és játékok rovására és ha már űzi, űzze emberséges módon, finomul, mértéktelenen. Ne hanyagolja el az ánglius divat kedvéért szép magyar labdajátékainkat. Nem szabad engedni, hogy az idegen elem a nemzeti élet bármely kis zúgában is elhatalmasodjék. Magyarán éreztek, viselkedtek, írtok, beszéltek: magyarán kell *játszanotok* is!

Nagyváradról gyalog Párisba. Weisz Iván tizenöt éves kereskedelmi iskolai tanuló, a ki már 1898-ban megnyerte a bécsi atléta-egyesület díját, mert 10 és fél nap alatt gyalog tette meg az útát Nagyváradról Bécsbe, a múlt hónap 28-án ismét nagy gyaloglásra indult. Ezúttal Nagyváradról Párisba gyalogol és ezt az útát, naponként 6 órát pihenve, 27 nap alatt akarja megtenni. Weisz Iván április 28-án reggel 7 órakor indult el Nagyváradról, május 3-án délelőtt 10 órakor érkezett Budapestre és másnap este 7 órakor indult el Bécs felé. Egész podgyászát alig 5 kilós csomagban hordja magával.

Csak azt nem tudjuk, hogy a fiatal világiáró eleget tett-e már tanulmányi kötelezettségeinek és mért nem halasztotta útját a tanév végére?

Munkácsy Mihály temetésén, melyhez fogható gyászünnepeket Kossuth Lajos sírbatétele óta nem látott Magyarországon, a fővárosi ifjúság is résztvett. Az nap szerdán, az összes iskolákban szüneteltek az előadások. Délelőtt 8 órakor kezdett fölvonulni a tanulószög, hogy áhitattal megtekintse Munkácsy ravatalt. Ez tartott 11 óráig, mely idő alatt 20,000 tanuló vonult föl. Délután a temetési menet útvonalán az ifjúság állt sorfalat, jobbról a leányok, balról a fiúk, intézetek szerint csoportosulva, jelzőtáblákkal, gyász-zászlókkal. Közvetlenül a Műcsarnok előtt a Ferencz József-intézet növendékei állottak kardosan, díszruhában, szép látványt nyújtva. Így gyászolta meg az ifjúság a legnagyobb magyar művészt.

Ünnepelt igazgató. A hivatalos lap április 26-iki száma közölte, hogy Adám Gerzson, a nagy-kőrösi ev. ref. főgymn. igazgatóját a király 45 évi tanári működése után, a tanügynek tett szolgálatai elismerésül kir. tanácsosi cízzel tüntette ki. Ez alkalommal a főgymn. növendékei igazgatójuknak fátylas zenét rendeztek. Az ifjúság nevében Hörömpő Ferencz VIII. oszt. tanuló fejezte ki háláját és szeretetét az ünnepelt igazgató iránt.

Tanulmányúttak. A hőmezővásárhelyi főgymn. felsőbb osztályú tanuló tanáraikkal átrándultak a mult hó végén Szegedre; az ottani képkiallítás megtekintésére. — A lévai főgimnáziumnak 70 növendéke május 1-jén Esztergomba utazott, a hol megnezték a nagyszerű bazilikát és annak műkinestárát, Simor kardinális sírját, majd a primási palotát, becses kép- és könyvtárával egyben. — A nagykanizsai felső kereskedelmi iskola alsó és középső osztályai ugyanazon napon Keszthelyre mentek, míg a felső osztálybeliek az újvepi Elek-féle gazdaságot szemlélték meg, hol a mezőgazdasági ipar és gazdaság különféle ágazatait tanulmányozhatták.

Tornaverseny. Fényesen sikerült tornaverseny folyt le e hó 6-ikán Budapesten, a milléniumi pályán. Az V. és VI. ker. állami főgimnáziumoknak meg az V. ker. főreáliskolának ifjúsága szerepelt, össze-vissza mintegy 1500 diák. Óriási közönség nézte végig a szabadgyakorlatok ezernyi kéztől-lábtól hajszályni pontossággal és szabatosággal végrehajtott festői látványosságát, a 46 csoportban végbenem szertornázást és a csapatversenyeket. Majd füleslabda-játék következett a két Markó-utcai intézet növendékei között, végül football-mérkőzésre szálltak az V. és VI. ker. reáliskolák csapatai. Goalt egyik csapat sem tudott csinálni. A tornaversenyen jelen volt dr. Erődi Béla főigazgató is.

Kapuzárás. Kezdődik az önképzőkörök alkonya. Többfelől kapjuk a záró-ületekről szóló híreket. A Ferencz József-nevelőintézet «Bárá Eötvös József-önképzőköre» május 5-én sikerült esti záró-ünnepélyt rendezett fényes és nagyszámú közönség jelenlétében. Előadásra kerültek a következő művek: 1. Brück «Danses Hongroises», zongorán előadta Gombár Tivadar VII. o. tan. 2. Részletek «Arany János balladairól és Zichy Mihálynak ezekhez készített rajzairól» című értekezéséből, írta és felolvasta Wálder Gyula VII. o. t. 3. «Petőfi a Hortobágyon», melodráma, szövegét írta Vári Antal, zenéjét szerzette Kun László, hegedűl., zongora- és cimbalomkísérettel szavaltta Kenedi László VIII. o. t. 4. Szónoklás Kölcsey F. «Parainésis»-éből, tartotta Huszár Aladár VI. o. t. 5. «Szózat és Hymnus», rapszódia Liszt Ferencz-től, zongorán előadta Morvay Ákos VII. o. tanuló. 6. «A dervis», elbeszélés, írta és felolvasta Kenedi László VIII. o. t. 7. «Magyar népdalok», cimbalmon

játszotta Huszár Elemér VIII. o. tan. 8. «Részlet br. Eötvös Józsefnek Kőrösi Csoma Sándor fölött tartott akad. emlékbeszédéből, előadta Unger Béla V. o. t. 9. «Rondo capricioso» Saint Saëns-től, hegedűn előadta Halász Gedeon VIII. o. tan. 10. «Klasszikus tarokkisták», humoreszk, írta és felolvasta Wálder Gyula VII. o. tanuló. 11. «Kurucz-nóták», énekelte a főgimnáziumi dalkör, Feti Lipót tanár úr vezetése mellett. 12. «Zárszó», tartotta Kenedi L. VIII. o. t. és a pályadíjak kiosztása. Jutalmakat kaptak: Wálder Gy. VII. o. t. 6 aranyat és Toldi trilogiját. Huszár A. VI. o. tan. «Ember tragédiája» t Madách-tól. Klim Béla VII. o. tan. 2 aranyat, mint a legjobb szaváló. Kenedi L. VIII. o. t. 2 aranyat, mint a legjobb dolgozat szerzője. — A nagyváradai főgimnázium «Eötvös-önképzőkör»-e április 27-én tartotta meg utolsó ülését. A versenyszaválás első díját Fehér Adolf VIII. o. t. nyerte meg, ki Zalár József «Zizim» jét szavaltta. A második díjat Kovács Zsigmond VI. o. tan. vitte el (Coppée Ferencz: «A kovácsok sztrájkja»). A titkári jelentésből kitűnt, hogy 15 rendes és 3 díszgyűlést tartott a kör, elbírálás alá 51 tárgy került. Az irodalmi pályázaton nyertes ifjak kapták ki most az őket megillető jutalmat. Díjat nyertek: Pataky Arnold, Prág Ferencz és Rotter Salamon VIII. oszt. tanulók. A tanárelnökök buzdító szavakat intéztek ezek után az ifjúsághoz és végül a szüneti bizottság tagjaiul ki-nevezte a VII. osztályból Remess Lászlót, Személyi Kálmánt, Alliquander Kálmánt: a VI. osztályból Kovács Zsigmondot és Bartsch Sándort.

Önképzőkori tarlózás. Selmezbányai ág. ev. lyceum «Petőfi-önképzőköre», május 4. Konrád Kálmán VII. o. t. felolvasta «Bárá Listius «Mohácsi veszedelem» című eposza összehasonlítva a történet szerinti mohácsi vészszel» cz. dolgozatát. A munka jegyzőkönyvi dícséretben részesült. Karvassy Nándor VI. o. t. Petőfi «Örült»-jét adta elő nagy hatással. — Az érsekújvári főgimnázium önképzőkörének április 28-án tartott gyűlésén Czobor Imre VIII. o. t. «O- és középkori mondaköreink s azok hatása irodalmunkra» cz. értekezését, Bedeczky Henrik VIII. o. t. «Az idő befolyása az emberekre» című művét fogadták el. Elfogadták még Pirger Károly VIII. o. t. «Szalonka les» című elbeszélését és Raab Mihály VIII. o. tanuló «Petőfi élete és költői működése» cz. tanulmányát.

FEJTÖRŐ.

Rovatvezető: Csizsár József.

Történelmi kérdés:

Hogy hívták az ókor leghíresebb szónokát? A híres «philippikák»-ban lángoló ékesszólással buzdította a görög népet szabadságának megvédésére Fülöp macedoni királylval szemben; saját magát mérgezte meg. Neve alatt 60 beszéd maradt reánk, de egy részök kétségkívül nem tőle való.

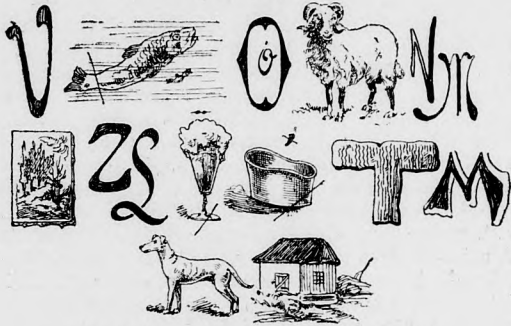
Természetrizai kérdés:

Mi a neve azon madárnak, melynek csőrét csekély viaszhártya fedi? Színe hamvasszürke, fekete és sárgászöld rajzolatokkal; torja barnavörös; családunként tanyáztat a mezőkön; körülbelül 20 szürkésbarna tojását a vetemények közé rakja, húsa ízletes.

Földrajzi kérdés:

Mi a neve azon városnak Oise departementben, a hol évenként ünnepet ülnek azon nők tiszteletére, kik 1472-ben Hachette Janka vezérlete alatt hősiessé válték a várost a burgundok ellen?

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1900. április 21.

A 31. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:

Számtani kérdés: Az utolsó tag $15\frac{3}{4}$. Földrajzi kérdés: Baden-Baden fürdőhely. Történelmi kérdés: Dido, a tyrisi király leánya. Természettudományi kérdés: Fátyolkák (perlidé). Képrejtvény: Tavaszí tárlat.

Helyesen fejtették meg: Samarjay Tibor és Emil, Görbe Sámuel, Marcsák Sándor, Lustig Henrik, Fejér Jenő, Maurer Arthur, Groszmann Árpád és Jenő, Gróf István, Dukász Jenő, Háberfeld Aurél, Eckstein Samu, Teesz Lajos, Lőrincz Ferencz és Dezső, Przybilla Jenő, Hesz Pál, Singer Gyula, Austerlitz István, Steinhübel Ödön, Jókay János, ifj. Barthonek Károly, ifj. Izsák Gyula, Zakár Lajos, Jankó Béla, Pávelka Jenő, Laufer Ödön és Rezső, Freyler József, ifj. Sacellary György, Ajtay Géza, Pethő Jenő, Géczy Géza, Wellisch Jenő Gyula, Kóri Endre, Bohrandt Lajos László, Pappszász Tamás, Rubner György, Jurenák Géza, Vágó Károly, Pakay József, Putnok Imre, Kästenbaum Béla, Perbai Alajos, Balássy Miklós, Müllner Mihály, Tomanóczy József, Fried Nándor, Littomericzky Nándor, Gulovics Andor, Oblath Sándor, Mészey József, Ávedik Lukács, Novák János, Kutlik Félix, Labancz László, Gelbman Miksa, Faragó Sándor, Horvát Andor, Weiner Félix, Wolfram János, Weisz H. Gó, Földes Zoltán, Prágyik Flóris, Okolicsányi Gyula, Sebők Dezső, Akay Elemér, Herczeg Albert, Molnár Elemér, Ákos Makoldy Győző, Schwitzer Zoltán, Ács Nagy István, Borosnyay Oszkár, Török Miklós, Szeremley Császár Loránd, Thiermayer Ferencz, Száraz István, Polnitzky Leó, Bauer Frida, Kekés Kálmán, Szabó Lajos, Steinberger Károly.

A jutalmul kitűzött könyvet (Verne Gyula: «A bundák hazája») Molnár Elemér előfizetők, a pápai ev. ref. főgimnázium tanulója nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

Néder Károly, Vác. Nézd, csak nézd! Az ánziks-kártyákat gyártó bécsi cég a vaczi kártyára nyomtatja a párisi Notre Dame-templom külső meg belső részét és megteszi vaczi templomnak. Ez aztán az amerikai épület-tolás! Mégis — hamis a német! — **Kekés Kálmán**, Gyöngyös. A magyar-óvári gazdasági akadémiára csak érettségi bizonyítvánnyal lehet beiratkozni. **Roth Ottó**, Szászváros. 1. Nem azonos. 2. Ama jel alatt dr. Horváth Cyrill ír. — **Techet Károly**, Sopron. Megkaptuk, köszönjük. — **Beczky Jenő**, Nagyvárad. 1. Jókainak legrégebbi regénye a «Hétköznapok». 2. A hecc szóra, már a milyen értelemben mi

szoktuk használni, nincs magyar egyértelmű. A «hajsza» nem felel. A század elején «hecc»-nek nevezték a Pesten tartó állatviadalokat. — **Kóri Endre**, Szeged. 1. A «Középiskolai matematikai lapok» szerkesztője: VI., Hunyadi-tér 11. 2. III. Béla király Budán van eltemetve. 3. Azt önnek, mint kereskedelmi iskolai tanulóknak tudnia kell. A fizetések a lehető legkülönbözőbbek. Bankok és keresk. cégek az érettségi után belépő hivatalnoknak eleinte nem is szoktak fizetni. — **Tudakozódó**, Budapest. Az illető budapesti diák. — **K. B. Arad**. Nem kell azt hinni, hogy Jókai «Eppur si muove»-jának alakjait mind élő személyek után alkotta. Barkó Pál ugyan tényleg Körösi Csoma Sándor mintája, de a színész már semmiképpen sem Egressy Gábor, Jenői Kálmán pedig nem egyéb, mint a század elei, részvéltelenséggel küzdő magyar költőnek idealizált megjelenítése. Az ő alakjához Jókai sok vonást vett Kisfaludy Károly és Katona József életéből, ámde végső eredményben Jenői sem Kisfaludy, sem Katona, hanem egyszerűen Jókai alkotó képzeletének teremtménye. — **Littomericzky Nándor**, Érsekújvár. A «Rákóczy-induló» eredeti szövege ismeretlen (talán nem is volt) és most is különböző szövegekre énekelik, leginkább azonban arra, mely így kezdődik: «Isten, adj hazánk felett, Tiszán kéklő szép eget, Partjain Tiszánk s Dúnánknak Aldva szálljon felleged». — **Kutlik Félix**, Pozsony. Magyarországon csak egy erdészeti akadémia van: Selmeczbányán, négy évfolyammal. — **Bejna Ferencz**, Budapest. Küldje el Zakariás Sándor úrnak, bélyegrovatunk vezetőjének Kassára. — **Czeckó Lajos**. A lévai gimnázium csakis azért maradt ki, mert nem volt értesítők. — **Tavasszal az erdőn**. Megjött, méltányoltuk igyekezetét, de egészben nem vált be. — **Mezey testvérek**, Budapest. A «Tanulók Lapja»-nak olvasmányai a lányokat ép úgy érdekelhetik, mint a fiúkat, a mint hogy számos leányolvasónk is van, kik hozzánk intézett leveleikből kitetszőleg igen meg vannak elégedve a lappal. — **Róna**. Nincs miért ily érzékeny hírokat pöngetni. Azt mondja a klasszikus példabeszéd, hogy **keresni a tudomány gyökere, de édes a gyümölcse**. Ez áll minden szellemi munkálkodásra. Sokat kell az ifjúnak ezt a gyökeret ráigcsálni, sokat próbálkozni, míg valamire juthat. A mi jóindulatunkban ne kételkedjék. Dolgozatait megkaptuk. Versét is, de nem ütötte meg a mértéket. — **A. P.** Budapest. «Munkácsy halálára». Éktelen hexametereivel minnek zavarja a mester siri nyugalmát? — **Jókay János**, Érsekújvár. A könyv útnak indult. — **Polnitzky Leó**, Nagyszombat. Köszönettel elfogadjuk. — **Székesfehérvári híveink** igen leköteleznének, ha a főgimnázium és főreáliskola tavalyi értesítőit nekünk megküldnék. — **Veres Tibor**, Budapest. Köszönjük a tudósítását, de football-mérkőzésekről szóló híreket ezentúl egyáltalán nem fogunk közölni a «T. L.»-ban. Mai számunk megmondja, hogy miért. — **Braun Ödön**, Budapest. Utazás a holdra és a hold körül. A rejtelmes sziget, Fekete Indiák, Utazás a föld körül 80 nap alatt, Strogoff Mihály. 2. Nem rendelhető meg. — **Keviczky Vilmos**, Selmeczbánya. Diákszólásai részben megjelentek már a Diákszótárban, részben kissé vaskosak és így nem közölhetők. — **Herczeg Albert**. Arról mi igazán nem tehetünk, hogy külföldre menesztett képes levelezőlapjaira nem kapott választ. «Jó lenne, miután a gyűjtés oly divatba jött, egy nemzetközi levelezőlapok ügyében bírásokodó hivatalt felállítani, indítványozza ön. Pompás! A delegációk amúgy is most ülnek össze. Az ön javaslatát ezennel a külügyminiszter úr figyelmébe ajánljuk. — **Török Miklós**. 1. Elfogadjuk. 2. Diákszólásait küldje be. 3. Fejtörő kérdésekkel az emberi kor legvégső határáig el vagyunk látva. — **Hajós Rezső** előfizetők (lakik Szabadkán, VII., Fűzfás-utca 221.) a Gabelsberger-Markovics-féle gyorsírással levelezésbe óhajt becsatlakozni valamelyik tanulótlársával. — **Napholez Jenő**, Nagybecskerek. Köszönjük, megjött. — **Luttor Sándor**, Székesfehérvár. 1. A használhatókat kiválasztjuk. 2. Annak idején, elindulása előtt, ismétlje meg kérését, akkor majd felszólítjuk a kollégákat.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	SZERKESZTI	FŐMUNKATÁRS:	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	DE RUPP KORNÉL	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre... ... 4 kor. 80 fill.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.		IV. ker., Egyetem-utca 4. szám.
Egész évre ... 9 kor. 60 fill.	Kéziratokat nem adunk vissza.		
Megjelenik minden vasárnap.			

GYULAFFI.

A «Tanulók Lapja» pályázatán jutalmazott költemény.

Zimankós idő járt a pártos magyarra,
Tombolt a viszálynak átkos zivatarja.
Két pártra a nemzet úgy oszla fonákul,
Egymásfaló nép lőn egyvérbeli ágbul.

Mohács, a magyarnak gyászos temetője,
Vérverte virággal be se volt még növe.
S a félig holt tetem — ész nélkül a kába! —
Mar csattogó foggal eleven húsába.

Török a némettel nyúzta az országot,
A büszke magyarnak vasnyakára hágott.
Mit bánta az árva? csak honfia vesszen!
Ki másfele hajlik: verembe hadd essen!

Gyulaffi Lászlónál, csobáncezi sasvárba
Hejehuja, vigság elvéteve ha járta.
Magyarnak jó magyar, hű fölkezt urához,
De testvéri harezban önvért nem öl, átkoz.

Verte a törököt Györmél ám keményen,
Kirákott szabályján nem esorbúla szégyen.
Csobánce az övé s még Tihany kapitánya,
Felesége Margit, Forgács büszke lánya.

Bántotta e hölgyet leányi hiúság,
Reszkette vigyázta: nem éri-e csúfság?
Aranyban, ezüstben ha ki párja volna,
Kész szállni esatára, bár vére ha folyna!

Bántotta az udvar kiesinybe bevése,
Minden elejtett szót jól eszébe vése.
Urát sarkantyúzta nem gyöngö szavakkal,
S végződött a patvar nagy pulyka-haraggal.

«Mit őrzöl itt engem világ csúfságára?

Kalitka énnekem Csobánce híres vára!
Vigy innen Erdélybe, hol a nemes asszony
Maga kénye szerint éljen, virúlhasson.

Mert ott a legelső lennék, bizony Isten,
Mig más veti büszkén árnyát reám itten.
Vigy el innen Lászlóm! állj «magyar» királyhoz,
Hisz e gögös «bécsi» értünk sohse áldoz!»

Nevetett Gyulaffi e gyermek-beszéden:
«Hagyj fel a panaszszal, édes feleségem!
Ne virulj te másnak: nekem mosolyogjál,
Úgy sines nekem drágább édes mosolyodnál!

Férfiak ügyébe magad sohse ártsad!
Nem oly hamvába hótt a te hites társad,
Hogy moczczanni se tud, csak asszonyi szóra —
Önállás a férfi legszebb lobogója!

Nem vagy te utolsó hölgyek seregében,
Szépségre, jóságra első te vagy épen!
Bársonyos kis mentéd arannyal terhelve,
Rólad beszél a hir magasztaló nyelve.

S hogy menjek Erdélybe pártosok urához?
Hogy legyek én hűtlen eskühöz, királyhoz?
Nem tudod te bohó, mit szád kieresztett!
No csak viseld némán e roppant keresztet!»

S hogy jó tanácsának csukorozza végét,
Meg is esókolta rá durezás feleségét.
Hallgatott az asszony, évődött magában,
Szegény virágokat tépte haragjában.

— Hír támad azonban, vihart megelőző:
Szigeten a szultán, Szolimán a győző.
Rohanó áradat útjába hogy álljon
Kis fészke madárnak, függvén piczi szalon?